

KRIMINOLOGISKA INSTITUTIONEN

Bilder av tiggare och tiggeri

C-uppsats i kriminologi
Vårterminen 2002
Patric Larsson

Sammanfattning

Under den senare hälften av 1990- talet blev människor som tiggde en allt vanligare syn på gator och i tunnelbanan i Stockholm. Tiggeri som fenomen, dess vara eller inte vara, orsak och åtgärder blev ett hett ämne för debatt i media och bland allmänheten. Bland de åtgärder som diskuterades var en eventuell kriminalisering det hetaste ämnet.

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vilka attityder och värderingar olika centrala aktörer har gentemot fenomenet tiggeri. Undersökningen är kvalitativ och utgår ifrån ett konstruktivistiskt perspektiv. De aktörer som tagits med i undersökningen är tunnelbanepolisen, Connex, stadsmissionen, socialtjänsten, media (press) och tiggare. Aktörerna har intervjuats och en rad artiklar ur kvälls- och dagspress samt en del övrig text har gått igenom och analyserats. Eftersom tiggeri inte på något sätt är ett nytt fenomen har även en historisk genomgång gjorts.

Resultaten visar att aktörernas sätt att beskriva problembilden, deras orsaksförklaringar och åtgärdsförslag i huvudsak ger två bilder av tiggeri och tiggare. Antingen att tiggarna är lata och har sig själv att skylla därför att tiggeriet och det liv de lever ses som självvalt. Eller att de är offer för omständigheter som ligger utanför deras kontroll, exempelvis sociala, offentliga nedskärningar och att de krav som ställs av olika myndigheter och organisationer är för höga.

Diskussionen rör sig kring vilken roll attityder och värderingar har när det gäller skapandet och utseendet av den dominerande och generella bilden av utsatta, marginaliserade människor i allmänhet och människor som tigger i synnerhet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

SAMMANFATTNING	2
1. INLEDNING	4
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
1.2 BEGREPP OCH DEFINITIONER	7
1.2.1 Tiggare och tiggeri	7
1.2.2 Avvikelse eller avvikare	8
1.2.3 Attityder och värderingar	9
1.2.4 Marginalisering	10
2. BAKGRUND	11
2.1 HISTORISK BAKGRUND	11
2.2 TIDIGARE FORSKNING	12
3. METOD	15
3.1 EN KVALITATIV ELLER KVANTITATIV UNDERSÖKNING?	15
3.2 INTERVJUER	15
3.3 RELIABILITET OCH VALIDITET	16
3.4 URVAL	17
3.5 BORTFALL	18
3.6 ETIK	18
4. RESULTAT	20
4.1 MISSBRUK	21
4.1.1 Artiklar och övriga texter	22
4.1.2 Aktörer	24
4.2 ARBETE	26
4.2.1 Artiklar och övriga texter	26
4.2.2 Aktörer	28
4.3 PENGAR	29
4.3.1 Artiklar	30
4.3.2 Aktörer	31
4.4 VAL	33
4.4.1 Artiklar och övriga texter	33
4.4.2 Aktörer	35
4.5 KÖN/GENUS	36
4.5.1 Artiklar och övriga texter	36
4.5.2 Aktörer	37
4.6 KRIMINALISERING	38
4.6.1 Artiklar och övriga texter	38
4.6.2 Aktörer	39
5. DISKUSSION	41
6. REFERENSER	46

1. Inledning¹

Under 1990-talet dök det upp ett fenomen på Stockholms gator, torg och tunnelbana som upprörde, retade och provocerade många, nämligen tiggare. Ett tag under andra hälften av 1990 var fenomenet tiggeri² ett högaktuellt ämne. Det debatterades om det i media, bland näringsidkare, bland lekmän och på politisk nivå. Varför var det så många människor som tiggde just då, spekulationer kring hur mycket pengar de kunde få ihop, bör tiggeri kriminaliseras eller inte och andra förslag på lösningar av ”problemet” var några ämnen som togs upp. En del hävdar att man inte bör ge pengar, medan andra ger om de har några lösa mynt i fickan. Andra menar att tiggare får skylla sig själva att de sitter där de sitter, därför att de missbrukar alkohol och/eller narkotika. Vissa menar att alla kan få ett jobb eller en bostad bara man vill. Att många ställer sig utanför det övriga samhället och tigger för att de inte vill leva på något annat sätt. Andra menar att förekomsten av tiggeri är ett symptom på ett sjukt samhälle. Att det är ett resultat av samhällets nedskärningar i den offentliga sektorn under 80- och 90-talet.

Trots att ämnet berör finns det relativt lite aktuell forskning om tiggeri. Det finns dock en hel del forskning och litteratur om hemlös- och bostadslöshet, missbruk, psykiska sjukdomar och arbetslöshet. Fenomen som mer eller mindre överlappar tiggeri. Den mest aktuella forskningsrapporten jag funnit angående tiggeri specifikt är Ulla Beijers FoU-rapport från 1999, *Tiggeri - ett nygammalt fenomen*.

Oavsett forskning eller inte finns det dock en del förslag till åtgärder mot detta fenomen, tunnelbanepolisens försök att kriminalisera tiggeriet i tunnelbanevagnarna (Svenska Dagbladet 990506, s 10) och Socialtjänstförvaltningens broschyr *Tiggeriet år 2000 - fakta och insatser* är exempel på detta. Socialborgarrådet i Stockholm, Kristina Axén Olin, var en av initiativtagarna till broschyren och i en del av denna delger hon sin egen uppfattning om tiggeri, bland annat att ”Det finns bättre sätt att hjälpa än att ge pengar” (*Tiggeriet år 2000 - fakta och insatser*, socialtjänstförvaltningen). För det som står i broschyren och andra uttalanden hon gjort i media

---

¹ Jag vill inledningsvis tacka aktörerna för deras medverkan. Eva Tiby för en konstruktiv handledning och Henrik Tham för konstruktiv kritik.

² På grund av stilistiska och formuleringsmässiga skäl kommer begreppen ”tiggeri” och ”tiggare” att användas utan citationstecken.

har hon fått en hel del kritik. Det finns kritiker som menar att hon uppmanar människor att inte skänka pengar till tiggare och att detta sätt att tala om för människor vad de ska och inte ska göra är ett exempel på oacceptabelt förmynderi. En del kritiker har också menat att Olin koncentrerar sig för mycket på tiggarna och tiggeriet i sig när man istället borde rikta in resurserna mot orsakerna till fenomenet. Även tunnelbanepolisens åsikt att man borde kriminalisera tiggeriet har mött en del kritik. Att kriminalisera tiggeriet är att kriminalisera fattigdom och att sparka på den som redan ligger, hävdar en del.

I Dagens Nyheter (2001 05 13) på Insidan finns det ett citat från biskop Helder Camara: *"När jag gav pengar till de fattiga sade de att jag var ett helgon. När jag frågade varför de fattiga var fattiga sade de att jag var kommunist."* Under medeltiden i Sverige ansågs tiggare och fattiga stå i ett speciellt förhållande till Gud på grund av deras fattigdom och försakelse. I Italien anses det vara gentlemannamässigt att skänka en slant till tiggare (Blom, 1992, s 42). Hur man ser på och uppfattar tiggare och tiggeri kan alltså bero på vilka politiska, ideologiska, religiösa, etiska eller kulturella preferenser man utgår ifrån. Utifrån dessa förutsättningar konstruerar man en bild, åsikt eller känsla gentemot fenomenet. Och eftersom ideologiska, religiösa, politiska eller kulturella förutsättningar ter sig på olika sätt från människa till människa ser följaktligen bilderna och åsikterna angående fenomenet olika ut hos olika människor. Det är en viktig uppgift att problematisera gällande föreställningar och ifrågasätta rådande betraktelsesätt när det gäller utsatta människor (Swärd, 2000, s 21). Denna undersökning utgår från ett konstruktivistiskt perspektiv. Att avvikelse är en social konstruktion och inte ett konkret, objektvt fenomen. Det finns ingen direkt strävan efter resultat i någon absolut mening, att komma fram till någon specifik sanning. Poängen är snarare att visa en del av det spektrum av åsikter, attityder och förhållningssätt gentemot fenomenet tiggeri som förekommer idag. Att öka medvetandet om detta fenomen och omgivningens förhållande till detta.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vilka attityder och värderingar olika centrala aktörer i Stockholm har gentemot tiggare och tiggeri. Min tanke med detta är att en social konstruktion och dess utseende antagligen, i huvudsak styrs av och har sin breda grund i allmänna och signifikanta attityder och värderingar. Med signifikanta attityder och värderingar menar jag

sådana som i stor utsträckning kan tänkas påverka allmänhetens attityder och värderingar och dominera bilden av fenomenet. De attityder och värderingar som kommer till uttryck i media eller på annat sätt exponeras för ett stort antal människor blir i och med detta signifikanta för att de sannolikt, på ett eller annat sätt, kommer att påverka tittaren, läsaren eller lyssnaren. Det finns antagligen ett helt spektrum av attityder och åsikter gentemot tiggeri, men de signifikanta definieras av att de syns och hörs mer än andra alternativa varianter. En annan viktig faktor vad gäller social konstruktion och förståelsen kring detta är historia. Tiggeri är inte ett nytt fenomen, den första lösdruvarlagen är från 1303 (Wahlberg, Edling, 1974, s 16). En historisk tillbakablick visar att attityder och värderingar gentemot tiggeri och tiggare har varierat över tid. Under vissa perioder har tiggeri varit accepterat och haft en funktion i samhället. I dag kan man läsa om att tiggeri borde kriminaliseras, som ett sätt att få bort det från gatan. Detta tyder på att det inte är fenomenet i sig som är avvikande utan det är omgivningens eller majoritetens syn på fenomenet som till stor del bestämmer om det är att betrakta som avvikelse eller inte. En historisk bakgrund redovisas, dels för att ge perspektiv till den stormiga debatt som skedde i slutet av 1990-talet och dels för att ge en bild av de variationer som skett, över tid, vad gäller attityder och värderingar kring fenomenet tiggeri.

Utifrån resonemanget om signifikanta attityder och värderingar och via artiklar i dags- och kvällspress, tidskrifter, broschyrer och annat textmaterial har jag valt att intervjua aktörer som i hög utsträckning kommit till tals i media och/eller på andra sätt offentligt ventilerat sina åsikter kring tiggeri. Dessa är tunnelbanepolisen och i viss mån socialtjänstförvaltningen. Således har jag också valt ut aktörer som inte lika frekvent förekommer på den offentliga mediascenen; de som tigger, Connex och i viss mån Stadsmissionen. Förutom dessa har jag även tagit med media i sig som en aktör. Detta i form av artiklar från en kvällstidning Aftonbladet (AB) och en morgontidning Svenska Dagbladet (SvD). De aktörer jag intervjuat kommer att benämnas: Polisen, Connex, Stadsmissionen, socialtjänsten, Anders (bostadslös) och Bengt (bostadslös). Jag är medveten om att välja aktörer via artiklar i press och dylikt kan innebära vissa problem. Exempelvis kan detta innebära att jag omedvetet reproducerar redan konstruerade bilder av fenomenet. Men denna risk försöker jag att minimera genom att redovisa så många ståndpunkter

och infallsvinklar som möjligt kring fenomenet tiggeri. Syftet försöker jag uppfylla genom att besvara följande frågeställningar:

- Vilka definitioner på tiggare och tiggeri förekommer?
- Hur ser lagstiftningen mot tiggeri ut i ett historiskt perspektiv?
- Hur ser bilderna av tiggare och tiggeri ut i ett historiskt perspektiv?
- Vad är de olika aktörernas uppfattning om orsaken till 90-talets "tigger-boom"?
- Anses tiggeri vara ett problem och i så fall varför?
- Vad anser de olika aktörerna att man bör göra åt detta eventuella problem?
- Hur ser de som tigger på sin egen situation?

1.2 Begrepp och Definitioner

För att kunna besvara undersökningens frågeställningar och uppnå dess syfte är det av stor betydelse att definiera olika centrala begrepp som förekommer i denna undersökning. Men definitionerna kommer inte att vara bestämda i någon mening, utan avsnittet kommer att beskriva olika definitioner på dessa begrepp. Detta för att olika definitioner kan spegla olika uppfattningar och ge uttryck för skilda verklighetsuppfattningar och värderingar. Beroende på hur exempelvis "tiggeri" definieras kan åtgärder mot detta problem se väldigt olika ut. Definitionen är avgörande för vilka insatser exempelvis en kommun väljer att prioritera och genomföra (SOU 2000:14, s 9). De begrepp som tas upp är följande; tiggare och tiggeri, avvikelser och avvikare, värderingar och attityder och marginalisering.

1.2.1 Tiggare och tiggeri

Denna översikt inleds med begreppen tiggare och tiggeri. Inledningsvis presenteras den mest aktuella definition av tiggare jag funnit nämligen den i Ulla Beijers rapport *Tiggeri – ett nygammalt fenomen* från 1999 som lyder:

"Som tiggare räknas personer som med största sannolikhet erhållit eller försökt erhålla ekonomiska bidrag genom tiggeri. Detta innebär att tiggare begär pengar utan ersättning för någon form av tjänst, uppträdande eller vara och att inkomsterna från tiggeri förefaller utgöra en avsevärd del av försörjning." (Beijer, 1999, s 32)

Denna definition innebär bland annat att gatumusiker inte är att räkna som tiggare. Men detta finns det delade meningar om. Bronislaw Geremek (1986, s. 62) skriver:

”Bruket att sjunga sånger för oss till nästa område inom tiggartekniken, en typ av konstnärlig verksamhet” och att ”Det fanns påfallande likheter mellan en kringvandrande artist och en tiggare vad gällde livsföringen och sättet att skaffa sig försörjning.”

I detta sammanhang anser polisen om gatumusicerande:

”Oftast är det en form av tiggeri” och att ”Gränsen är hårfin, om du tigger till musik eller om du tigger utan musik det är väl hugget som stucket.”

Anna Törner skriver i sin C – uppsats *Musiker eller tiggare?*:

”En sliten, alkoholiserad gatumusiker med låg färdighet på sitt instrument, som uppenbart spelar för att få ihop lite pengar till mat och vin påminner människor, liksom regelrätta tiggare gör, om att samhället har en baksida och att den kan ta sig ton. Det kan både framkalla irritation och skuld känslor hos den som ser dem.” (1995, s. 40)

De definitioner som hittills presenterats har i huvudsak rört tiggeri men vem kan då räknas som tiggare? En individ kom fram till mig på Gamla Stans tunnelbanestation och frågade om jag hade några kronor att ge. Jag gjorde detta och frågade samtidigt om jag fick en intervju, och det gick bra. Under intervjun frågade jag honom hur länge han hade tiggat, han svarade att han aldrig har tiggat, att han aldrig skulle kunna, han sa att hans föräldrar skulle vända sig i deras gravar om de såg honom tigga. Jag tog för givet att han var tiggare för att han bad mig om några kronor, men han såg sig inte själv som en tiggare. När jag senare intervjuade Stadsmissionen, och berättade om denna situation så var det för Stadsmissionen självklart att han inte tiggde, han bad om pengar. Polisen kallade dessa för tillfällighetstiggare, exempelvis en ungdom som någon enstaka gång går och frågar efter pengar till en biljett hem. Det finns med andra ord, enligt stadsmissionen och polisen, en skillnad mellan att be om och att tigga. Enligt stadsmissionen är en tiggare en som ber om pengar i en mer organiserad och planerad form, man skriver en skylt, man sitter med en mössa eller en jacka framför sig, eller man går systematiskt genom tunnelbanevagnarna och frågar folk om pengar.

1.2.2 Avvikelse eller avvikare.

Definitioner av avvikelse eller avvikare präglas starkt av en normativ karaktär. Det vill säga, det finns ingen absolut och sann definition. Men när det gäller forskning, debatt eller allmän diskussion om s k avvikande beteende är det sällan man ifrågasätter eller problematiserar själva begreppet *avvikare*. Samtidigt som processen som föregår att något eller några ses som avvikande glöms

bort, accepterar och utgår man ifrån de synsätt och värderingar som i sig själv är en del av denna process (Becker, 1996, s 28).

Avvikelse eller avvikare kan ses antingen som absolut eller relativt konstruktivistiskt. Den absoluta eller essentiella definitionen innebär att man ser en handling som fel på ett objektivt, absolut sätt. Den strider mot Guds regler, mot vetenskapen eller mot naturen. Det avvikande är inbyggt i själva handlingens natur och inte i människors uppfattning om den. Den relativa definitionen utgår enbart från de regler, normer och lagar ett visst samhälle eller grupp har och utifrån de reaktioner handlingen orsakar (Goode, 1996, s 7f). Den relativa konstruktivistiska definition kan antingen vara normativ eller reaktiv. Den normativa definitionen utgår från att handlingen inte nödvändigtvis måste bevittnas eller observeras av någon för att den skall kunna anses vara avvikande. Huvudsaken är att den bryter mot någon slags norm, regel eller lag. Den reaktiva definitionen däremot kräver att handlingen måste följas av någon slags negativ reaktion från omgivningen för att den skall kunna ses som avvikande (Goode, 1996, s 10).

1.2.3 Attityder och värderingar

En attityd kan sägas bestå av tre komponenter.

- en kunskapsmässig del (man tror sig veta något om attitydsobjektet).
- en känslomässig del (man känner något inför objektet)

Dessa två komponenter ligger till grund för den tredje;

- en handlingsmässig del (hur man agerar gentemot attitydsobjektet).

Attityder kan hänföras till enskilda individer eller till grupper av individer (Blom, 1997, s 17).

Felaktiga eller bristfälliga kunskaper om en viss företeelse kan leda till fördomar och felaktiga slutsatser, vilket innebär att attityder lätt kan utvecklas till stereotyper. Stereotyper är en form av kategorisering. Det är absolut nödvändigt för människan att kategorisera för att kunna orientera sig i tillvaron med alla dess begrepp, intryck och företeelser. Men stereotyper är en kategorisering som på vissa punkter är falsk eller missvisande.

Det som i huvudsak styr vårt sätt att vara, vårt sätt att bete oss och i viss mån våra handlingar är våra grundläggande värderingar. Grundläggande värderingar kan delas upp i två huvudgrupper,

terminala och instrumentella värderingar. De terminala värderingarna anger det slutliga målet för personliga eller samhällliga strävanden, med andra ord vad som är värt att sträva efter; pengar, framgång, kändisskap, självförverkligande, tillväxt, lyckliga medborgare eller kanske själslig ro. De instrumentella anger vilka personliga egenskaper vi fäster störst avseende vid (Blom, 1997, s 18-20).

Det finns vissa karaktäristika som skiljer attityder och värderingar åt. Den avgörande skillnaden är att attityder är mångdimensionella och komplexa. En människa kan alltså ha väldigt många attityder, olika attityder gentemot olika människor, ting eller företeelser. Värderingar är ofta endimensionella, enkla och väldigt få till antalet. En annan skillnad är att attityder kan förändras väldigt ofta, de kan komma och gå, förändras från positiv karaktär till negativ och tvärtom. Medan värderingar i allmänhet grundläggs redan i tidig barndom och förblir oförändrade livet ut.

Terminala och instrumentella värderingar representerar värdedimensioner som står mot varandra. Den grova skiljelinjen mellan dessa värdedimensioner är å ena sidan en prioritering av andliga eller immateriella ting, där idéer och ideal ställs i förgrunden, å andra sidan en prioritering av materiella ting och nyttigheter (Blom, 1997, s 20).

1.2.5 Marginalisering

Marginalisering kan beskrivas på två olika sätt. Den ena avser att ringa in en utsatt position i förhållande till ett centrum. Den andra avser att ringa in och beskriva en kluven ställning mellan två poler (Svedberg, 1994, s 9). När det gäller tiggare är det den förre betydelsen som är mest relevant, och man kan då betrakta deras marginalitet som sociokulturell isolering. Denna definition betonar i stor utsträckning de negativa aspekterna av marginalisering, och att det ofta görs kopplingar mellan fattigdom - marginalitet - fattigkultur (subkultur) (Svedberg, 1994, s 24). Med andra ord förutsätter en marginell ställning någon form av tillhörighet, men frågan är tillhörighet till vad? Svedberg menar att begreppet bör avse en position i en social struktur, exempelvis gruppens eller individens ställning i förhållande till arbete. Men Svedberg menar inte att strukturella betingelser på något mekaniskt sätt bestämmer marginalitetens utformning, utan den sker i ett samspel mellan individ och samhälle (1994, s 39).

2. Bakgrund

2.1 Historisk bakgrund

Ur historisk synpunkt har reformationen, både när det gäller attityder och värderingar samt lagar och förordningar mot tiggeri, haft speciellt stor betydelse. Den innebar inte bara stora förändringar i religiöst eller kyrkligt hänseende utan var också inledningen till en ny moraluppfattning gällande plikt och arbete. Före reformationen var vården och försörjningen av fattiga och sjuka i huvudsak en angelägenhet för kyrkan och den privata sektorn (Blom, 1992, s 8. Johansson, 1984, s 24). Men människor gav allmosor och gåvor i första hand för att komma i bättre dager i förhållandet till Gud och för att öka chansen att komma till paradiset efter döden. De förreformatoriska föreställningarna och attityderna gentemot tiggare och fattiga innebar också att man ansåg dessa, genom sitt liv i fattigdom, sjukdom och försakelse ha en särskild förbindelse med Gud (Blom, 1992, s 60). Efter reformationen övergick ansvaret för fattigvården från kyrkan till staten (Johansson, 1984, s 24). Även attityder och värderingar gentemot tiggare och tiggeri kom att förändras. I en av Luthers viktigaste politiska skrift *"Till den kristliga adeln av den Tyska nationen om förbättringen av det kristna tillståndet"* från 1520 står det bl a att "det är av högsta grad av nöden att utrota allt tiggeri i hela kristenheten. Ingen kristen må gå och tigga." (Geremek, 1986, s 205). Luther deklarerar att det vore orättvist om somliga kunde leva av andras arbete, göra sig rika på allmosor och samtidigt slå dank (Geremek, 1986, s 20). Den lutherska plikt- och arbetsmoralen krävde att endast de som var verkligt behövande skulle få hjälp, medan de som ansågs kunna försörja sig själva genom arbete också skulle göra detta. Detta innebar i sin tur att man nu som ett försök att kontrollera tiggarna och tiggeriet gjorde skillnad på "goda" och "onda" tiggare. Gåvor och annat bistånd till de fattiga minskade betänkligt och tiggare förvandlades, mycket på grund av förändringar i värderingar och attityder, från att vara en del av det sociala och kulturella livet till att ses som lata och odugliga avvikare.

Förändringar vad gäller attityder och värderingar var dock inte enbart Luthers verk. Liknande förändringar inträffade vid denna tidpunkt även i länder där den katolska läran fortfarande var dominant (Runquist, 2000, s 32). Den långa och svåra period av missväxt som drabbade Europa under 1520-talet, är en annan förklaring till detta. Under samma period skedde en omvandling av

jordbruket på många håll. Småbönder trängdes bort från sina gårdar och blev förvandlade till daglönearbetare eller backstugusittare. Den materiella situationen för den breda massan blev påtagligt försämrad. Den utarmning på landsbygden som pågick fick än mer fart genom de ofta återkommande missväxtperioderna. Varje gång ökade antalet fattiga och svältande människor som övergav sina hem på landsbygden för att dra sig in mot städerna. Inför denna massnöd och de växande hoparna av tiggare försvann den medeltida barmhärtigheten snabbt. Fattigdom och tiggeri kom att betraktas som ett problem och i huvudsak ett polisiärt sådant. För att komma åt detta bildades en mängd fattig- och tiggerilagar (Englund, 1991, s 165ff).

En jämförelse mellan lagar från början av 1500-talet (t ex. 1533 års Stockholmsskrå) och lagar från sent 1500-tal (t ex. 1571 års Kyrkoordning) visar hur bestämmelser och stadgar i allt större utsträckning sakta glider över från en reformatorisk syn på tiggare och fattiga till en mer reformatoriskt präglad attityd. Exempel på stadgar i reformatorisk anda påvisar nödvändigheten av att de fattiga ideligen skall be böner för och visa tacksamhet gentemot sina välgörare och överheten. Blom menar att anledning till detta var att de skulle göras medvetna om att de levde av andras välvilja. Det fanns dock kvar en hel del av den tidigare medeltida, katolska föreställningen att hjälpen var viktigare för givaren än för den som tog emot gåvan. Exempelvis fanns det stadgar angående måltiderna på hospitalen som sa att de fattiga och nödlidande skulle få sätta sig och äta först, detta för att det gav de betalande välsituerade möjlighet att servera och betjäna dessa vid bordet. De fick alltså en möjlighet att göra en god gärning som stärkte deras ställning inför "...den slutliga domen och hindrade dem från att hamna i helvetet." (Blom, 1992, s 31).

Men trots alla förordningar och förbud mot tiggeri och tiggare kom man inte åt problemet. Snarare ökade antalet tiggare och tiggarskarorna växte. Orsaken till detta var dock inte bara ineffektivitet hos olika lagar och förordningar. Mellan slutet av 1600-talet och början av 1700-talet drabbades Sverige av svår missväxt, ett långvarigt krig och en svår pest (Johansson, 1984, s 25f).

2.2 Tidigare forskning

Som jag nämnt tidigare finns det väldigt lite aktuell forskning kring tiggare och tiggeri som fenomen. Den huvudsakliga forskningen som finns är undersökningar i ett historiskt perspektiv som *Tiggare, tidstjuvar, lättingar och landstrykare* av Conny Blom. Eller som en del i den relativt

breda forskning som gjorts och görs om hemlöshet, exempelvis Weddig Runquist:s avsnitt Hemlöshet ur ett historiskt perspektiv i antologin *Hemlöshet – om olika perspektiv och förklaringsmodeller*. Jag har funnit en undersökning som direkt handlar om tiggare och tiggeri och det är Ulla Beijers FoU- rapport *Tiggeri - ett nygammalt fenomen* från 1999. Syftet med undersökningen var bl a att beskriva tiggeriet i Stockholm, att uppskatta antalet tiggare och att försöka ta reda på varför dessa människor tigger.

Rapporten består av en kvantitativ del och en kvalitativ del. Den kvantitativa delen visar att det 1999 fanns drygt etthundra tiggare i Stockholm. Av dessa var ca en femtedel kvinnor. 86 procent hade kända missbruksproblem. Två tredjedelar bedömdes som bostadslösa, hänvisade till härbärke eller var uteliggare. Knappt en femtedel hade allvarliga psykiska problem och/eller sjukdomar (Beijer, 1999, s 43).

Den kvalitativa delen visar att orsaker till att vissa börjar tigga är för att de inte vill eller vågar gå till socialtjänsten för att be om hjälp. Många tigger för att underhålla sitt missbruk. En del tigger i stället för att begå brott, för att de anser det vara ärligare (Beijer, 1999, s 134). Beijer kommer fram till att ytterst är det en fråga om vilken välfärd vi vill ha och vilka bistånd vi vill ge. I socialtjänstlagen §6 står det bland annat att "...den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, har rätt till bistånd av socialnämnden.". Denna lag är en sk ramlag och kan tolkas på olika sätt, bl a beroende på samhällsekonomi. Är tiggeri att "...själv tillgodose sina behov..."? De flesta har också missbruksproblem eller problem av psykisk natur, många är vad man kan kalla psykosocialt handikappade och har på grund av detta rätt till bistånd. Detta enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Denna lag är en sk rättighetslag, men verkar inte i praktiken gälla dem som har svåra missbruks-, psykiska eller psykosociala problem. Många har svårt att anpassa sig till de regelverk och krav som ställs för att få ingå i och fullfölja en vårdkedja. Beijer menar därför att det för dessa individer borde utarbetas individuellt inriktade rehabiliterings- eller habiliteringsprogram med en anpassad kravnivå (Beijer, 1999, s 132f).

Ytterligare resultat är att tiggarna inte är en homogen grupp. Det finns också en grupp som är okänd av sociala myndigheter och organisationer. Denna grupp består av unga människor och människor som har bostad och annan inkomst men som drygar ut denna genom att tigga. Enligt Beijer förefaller det vara föga sannolikt att åtgärder som förbud eller liknande skulle kunna påverka situationen. Men det är viktigt att informera om att socialtjänsten ger bistånd till tiggare och att ytterligare bistånd inte har någon positiv funktion. Man hjälper inte tiggarna genom att ge dem pengar. Däremot borde regelsystemet inom socialtjänsten vara mer flexibelt. Rätten till verkningsfullt bistånd måste hävdas även i tider präglade av ekonomiska besparingar, även tiggare har rätt till bostad och arbete (Beijer, 1999, s 135).

3. Metod

För att kunna besvara undersökningens frågeställningar samt uppfylla syftet har jag valt att göra en metod- och datatriangulering (Tiby, 1999, s. 36). Jag kommer att göra intervjuer med tiggare och representanter för polisen, sociala myndigheten, Stadsmissionen och Connex. Jag kommer också att gå igenom artiklar i dags- och kvällspress som skrivits om och kring detta ämne, samt göra en litteraturgenomgång för att ta reda på tiggeriets historia och tidigare forskning. Anledningen till en metodtriangulering är att få ett bredare dataunderlag och en säkrare grund att utgå ifrån i tolkningsarbetet (Repstad, 1993, s 19). Vad gäller tolkningar och analys har dessa utarbetats, och redovisas med en strävan efter objektivitet. Aktörernas attityder och värderingar kommer att beskrivas och analyseras i ett konstruktivistiskt perspektiv, detta innebär ofrånkomligen att mina egna attityder, värderingar och åsikter i viss mån kommer att speglas i denna analys. Men dels genom att, så långt det går, försöka hålla mina egna åsikter utanför, dels genom en strävan att redovisa så många ståndpunkter som möjligt när det gäller fenomenet tiggeri (Haking, 1999, s 130) hoppas jag kunna presentera en så objektiv bild av fenomenet som möjligt.

Undersökningen utgår från olika aktörer i Stockholm och deras attityder och värderingar. Jag gör inga anspråk på en generalisering när det gäller värderingar och attityder gentemot fenomenet tiggare och tiggeri på övriga Sverige eller andra länder.

3.1 En kvalitativ eller kvantitativ undersökning?

Det som bör vara det avgörande för vilken metod man väljer borde vara syftet med projektet. Det är vad man skall studera som skall styra valet och inte tradition eller principiell lojalitet mot den ena eller andra typen av metod (Trost, 1997, s 7. Repstad, 1993, s 7. Patton, 1987, s 9). Valet av metod bör dessutom ske i anslutning till valet av teoretiskt perspektiv och till den aktuella frågeställningen (Trost, 1997, s 17). Om jag vill ta reda på människors, eller olika aktörers attityder gentemot tiggare och tiggeri, d v s om jag vill försöka förstå olika aktörers sätt att resonera och fundera kring detta fenomen, är en kvalitativ metod mest rimlig (Trost, 1997, s 15f).

3.2 Intervjuer

Intervjumetoden i denna undersökning kallas för ostrukturerade intervjuer med en låg grad av standardisering (Trost, 1997, s 19) eller, om man så vill, med en hög flexibilitet (Repstad, 1993, s

60). Frågorna har varierats beroende på vilka aktörer som intervjuats och anpassats efter aktörens förväntade kunskap och erfarenhet kring ämnet. Aktörerna har inte (eller har inte förväntats ha) samma förutsättningar att lämna information om en och samma fråga (Repstad, 1993, s 60). Frågorna har också varierats och förändrats under tidens gång allteftersom min kunskap ökat på området. I vilken ordning frågorna har kommit har också till stor del bestämts av aktören. Svaren har i många fall fått styra ordningen på frågorna samt gett upphov till oplanerade följdfrågor. I undersökningen finns det också ett visst intresse av att kunna jämföra de olika aktörernas uttalanden. För att kunna göra detta har frågorna i intervjuguiden lagts inom en och samma referensram, en ram runt det intervjun skall handla om och som gäller för alla aktörerna (Repstad, 1993, s 61). Intervjuerna var dessutom ostrukturerade i den meningen att fasta svarsalternativ saknades.

3.3 Reliabilitet och validitet

När det gäller undersökningar i allmänhet och kvalitativa undersökningar i synnerhet finns det en viktig fråga som bör ställas; i vilken utsträckning kan eller bör man lita på de data som skall analyseras (Patton, 1987, s. 159). Denna typ av validitet, datavaliditet, (Tiby, 1999, s 39) innebär att i efterhand kritiskt granska, ifrågasätta och problematisera data. Angående tryckt textmaterial bör författarnas syften med texterna och på vilka sätt dessa skulle kunna påverka framställningen av texterna, tas hänsyn till (Repstad, 1993, s 81).

Trovärdigheten är ett av de största problemen med kvalitativa studier. De åtgärder som vidtagits för att öka denna är att varje steg i processen redovisas. Dessutom kommer etiska aspekter att diskuteras. Detta ger förhoppningsvis läsaren möjlighet att på goda grunder avgöra om metod och tillvägagångssätt är etiskt korrekta och relevanta för undersökningens syfte och frågeställning (Trost, 1997, s 102).

En annan viktig fråga som bör ställas är huruvida det kan ha funnits någon forskningseffekt? Kan jag som person, eller typen av frågor, eller på det sätt jag ställde frågorna, platserna intervjuerna skedde på eller det faktum att jag spelade in intervjuerna ha påverkat svaren på något sätt? Har det funnits någon anledning för intervjupersonerna att dölja, överdriva eller förvränga någon

information? (Repstad, 1993, s 103). Om det förekommit någon forskareffekt eller inte är svårt att avgöra. Genom en ambition att vara så objektiv som möjligt och att försöka förhålla mig till aktörerna så lika som möjligt har jag försökt att eliminera detta problem så långt det går.

Frågan om reliabilitet handlar om tillförlitligheten hos mätinstrumentet (Tiby, 1999, s 39). Mätinstrument i denna undersökning är intervjuer, litteratur och andra texter och i detta sammanhang kan det därför tyckas vara mindre relevant att hävda reliabilitet i någon större utsträckning (Trost, 1997, s 100). Vad som däremot är av väsentlig betydelse i denna undersökning är att försöka öka medvetandet om fenomenet tiggeri. Som nämnts tidigare utgår undersökningen från ett konstruktivistiskt perspektiv men vad är poängen med en analys i termer av social konstruktion? Enligt Ian Hacking (1999, s 18) är det mer relevant att fråga efter poängen än det är att fråga efter definitionen. I det här fallet därför att definitionen av tiggare per se innebär en marginalisering, medan poängen är att medvetandegöra och problematisera denna marginalisering.

3.4 Urval

Urvalet av aktörer har dels gjorts utifrån information jag fått när jag fördjupat mig i ämnet. Valet att intervjua en representant för tunnelbanepolisens beror på polisens vilja att kriminalisera tiggeri i tunnelbanan (AB, 990506, s. 12). Anledningen till att intervjua en representant för stadsmissionen är för att de har en nära kontakt med de människor som kan tänkas tigga (Tiggeriet år 2000 - fakta och insatser, socialtjänstförvaltningen, 2000). Jag har valt att intervjua en representant för Connex på grund av polisens vilja att kriminalisera tiggeri i tunnelbanan. Valet att intervjua en representant för socialtjänsten kom sig av att nedskärningar, besparingar och omstruktureringar inom den sociala sektorn kan ses som en orsak till den till synes plötsliga växande förekomsten av tiggare och tiggeri under mitten av 90-talet (Beijer, 2000, s 52). Slutligen har jag valt att intervjua människor som tigger för att jag vill höra deras egna berättelser om och kring fenomenet tiggeri.

Denna urvalstyp kan kallas *purposeful sampling*, fritt översatt är det ett urval som på ett så bra sätt som möjligt passar syftet med undersökningen. Fördelen med denna metod är att man kan välja dem som man anser vara de mest informationsrika aktörerna (Patton, 1987, s 52). Det finns dessutom olika typer av *purposeful sampling* och den typ som mitt urval bäst passar in på är *criterion sampling* (Patton, 1987, s 56). Jag har valt ut aktörer som passar in under ett visst

kriterium; de skall på ett eller annat sätt ha med tiggare eller tiggeri att göra. Denna typ av urval kan också kallas för strategiskt urval (Tiby, 1999, s 40). De tiggare jag har intervjuat har jag fått tag på genom att gå runt på stan och åka tunnelbana. Jag har intervjuat två tiggare, båda män. Den ena tog jag kontakt med när han kom fram till mig och bad om pengar. Den andre tog jag kontakt med när han satt i tunnelbanan med en skylt.

Artiklarna är i huvudsak ur Aftonbladet (AB) och Svenska Dagbladet (SvD), från perioden maj 1997 - februari 2001. Urvalet har av tidsmässiga skäl anpassats utifrån det artikelarkiv som finns på [www. Mediarkivet.se](http://www.Mediarkivet.se). Det övriga textmaterialet består av broschyrer, ett pressmeddelande från (v)-kansliet, en utskrift från www.svt.se, en utskrift från www.social.regeringen.se, en artikel ur Ord & Bild, en artikel ur Dagens Nyheter (DN), ett exemplar av Connex personaltidning samt ett exemplar av Situation Sthlm.

3.5 Bortfall

I min plan över vilka jag skulle intervjua ingick socialborgarrådet i Stockholm. Efter telefonkontakt med borgarrådets sekreterare var en intervju inte möjlig på grund av tidsbrist men jag kunde faxa frågorna som skulle besvaras skriftligt och sedan sändas tillbaka. Borgarrådets eventuella svar sändes aldrig tillbaka. Det var också svårt att få tag på någon representant för socialtjänsten som ville gå med på en intervju. Efter ett otal samtal med olika människor inom socialtjänsten och lika många bakslag fick jag till slut tag på en representant för socialkontoret för hemlösa som gick med på att intervjuas. Jag har inte lyckats få en intervju med någon kvinna som tigger.

3.6 Etik

Etik betyder sedelära, läran om seder och moral, och kommer av det grekiska ordet *ethikos* som har att göra med sederna (Wessén, 1973, s 100. Malmström et al, 1994, s 132). I det här fallet handlar etiken om hur jag behandlar de människor som jag intervjuat och hur jag behandlar och handskas med den information som de har gett mig. Enligt reglerna för hur en rapport skall vara skriven ingår det bl a att metoddelen är utformad så att någon annan som läser den kan replikera den. Om inte namn eller yrkesroll på de intervjuade uppges, motsvaras inte dessa metodkrav. I det

fallet måste jag göra en kompromiss till fördel för aktörerna. Aktörerna kommer att benämnas enligt följande. Tiggarna kommer att kallas Anders och Bengt. Anders ser sig inte själv som tiggare därför kan det ses som etiskt tveksamt att ta med honom som tiggare. Men jag anser hans ord vara relevanta i ett utanförskap perspektiv och de är därför med i egenskap av detta. De övriga aktörerna är Socialtjänsten; polisen; Stadsmissionen samt Connex. Namn kommer inte att sättas ut eller nämnas, oavsett om någon har gett sitt medgivande till detta. Trost menar att jag som intervjuare med ett vetenskapligt syfte har tystnadsplikt, inte av strikt juridiska skäl utan av etiska sådana (1997, s 40). Före varje intervju har jag frågat om det går bra att spela in intervjun. Den svarande har garanterats att ingen annan än jag kommer att lyssna på banden och att banden kommer att raderas efter att jag skrivit ut dem.

För att belysa viktiga aspekter av åsikter, attityder, värderingar o s v kommer direkta citat att användas. Jag anser att aktörernas exakta formuleringar och ordval speglar deras åsikter och bilder av fenomenet tiggare och tiggeri. Att förhindra all identifikation utifrån citaten eller utifrån någon uppgift i rapporten över huvud taget är viktigt.

En viktig etisk fråga som jag var tvungen att ta ställning till innan jag började intervjua var frågan om ersättning. Av rent taktiska skäl gav jag en ringa summa till de tiggare jag ville intervjua innan frågan om intervju väcktes. Dessutom erbjöds de kaffe och en macka på något fik i närheten där vi kunde sitta någorlunda ostörda. Inga av de övriga aktörerna har ersatts ekonomiskt för intervjuerna. En tiggare frågade efter intervjun om jag hade tjugo kronor som han kunde få och det fick han. Jag ansåg inte att det fanns några etiska skäl att neka honom detta.

4. Resultat

Redovisningen kommer att göras i form av att olika teman presenteras ett i taget. De olika aktörernas uttalanden, samt citat från artiklar och annan relevant text som passar under respektive tema redovisas var för sig. Återknytningar till litteraturen kommer att göras där det anses vara relevant och då det klargör eller fördjupar ett uttalande. Utöver de tolkningar som redovisas kommer det också att förekomma en del resonemang i resultatredovisningen för att underlätta kopplingen mellan specifika teman och tolkningarna kring dessa. Nämnas bör att en och samma källa kan förekomma i samband med fler än ett tema. Vad som avgör vilken rubrik jag väljer att redovisa källan under, är det tema som anses motsvara källan bäst.

Valet av teman har sin bakgrund i vad som kan tänkas vara viktiga byggstenar eller komponenter i den process som kan kallas; den sociala konstruktionen av tiggeri som avvikande beteende. Det finns röster som hävdar att begreppet avvikare är objektivt, att det inte värderar objektet. Men begreppet används aldrig för att kategorisera handlingar och personer som anses vara beundransvärda. Begreppet används näst intill uteslutande av en majoritet för att kategoriserar en mindre grupp människor eller ett beteende i negativa, nedvärderande termer (Liazos, 1996, s 17).

Vad är det i beteendet tiggeri eller hos de människor som tigger som väcker ogillande? Med andra ord, vad är det i detta som skapar "avvikelsen"? De faktorer eller teman som valts ut, som kan tänkas vara viktiga i denna konstruktion är följande:

- **Missbruk:** Tiggare och tiggeri nämns näst intill uteslutande, oavsett i vilket sammanhang, i samband med missbruk. I samtliga källor nämns begreppet missbruk i något sammanhang.
- **Arbete:** Många människor som anses vara avvikare är också marginaliserade. De befinner sig vid sidan av samhället och de betraktas i viss mån som betydelselösa eller oväsentliga (Svedberg, 1994, s 7f). Svedberg menar att marginalitet bör avse en position i en social struktur. Närmare bestämt den marginaliserade människans förhållande till arbete (1994, s 39).

- **Pengar:** Tema pengar har visat sig vara en central punkt när man i debatten dryftat tiggeriets vara eller icke vara. I huvudsak har denna debatt handlat om hur mycket pengar en tiggare kan få ihop.
- **Val:** Kan man säga att tiggarna generellt själva har valt att bli tiggare eller är de mer eller mindre tvungna att tigga för att kunna försörja sig? Detta är också ett tema som tas upp, i olika utsträckning, i samtliga källor och därför anses som viktigt.
- **Kön/genus:** Detta är ett tema som inte tas upp i någon större utsträckning i mina data och det är just denna frånvaro av temat som är den främsta anledningen till dess närvaro i denna undersökning.
- **Kriminalisering:** Är med på grund av den debatt, främst i mitt pressmaterial, som dels handlat om effekterna av en kriminalisering, dels huruvida det är moraliskt acceptabelt eller inte.

Förutom de ovan nämnda teman finns det ytterligare två viktiga faktorer nämligen **attityder och värderingar** samt **handling/identitet**. Dessa tas inte upp som specifika teman utan används som analysansatser och kommer därför i huvudsak att förekomma i diskussionsdelen.

Handling/identitet är i ett konstruktivistiskt perspektiv en viktig distinktion (Haking, 1999, s 25f). Det är viktigt att försöka skilja på tiggeri som handling och tiggare som identitet. Det är viktigt för att kunna analysera hur kopplingen mellan identitet och handling ser ut och för att se om det finns någon koppling mellan attityd/värdering och handling/identitet.

Attityder och värderingar är de bakomliggande eller underliggande grunder på vilket bilderna av tiggare/tiggeri bygger, anser jag. Därför är det viktigt att se på hur dessa kan se ut och vilken roll de spelar för konstruktionens utseende.

4.1 Missbruk

I materialet tas Begreppet missbruk upp och behandlas ur olika aspekter och i olika sammanhang. Överlappningen tiggare/missbrukare är väl förankrat i litteraturen. Exempelvis i Ulla Beijers rapport; bland de 75 tiggare som hon har identifierat hade 86% kända missbruksproblem (Beijer, 1999, s 36). Samtliga aktörer nämner någon gång missbruk i samband med tiggeri. En

annan aspekt är föreställningen att pengarna tiggarna får nästan uteslutande går till droger av något slag, och att detta används som ett argument för att inte ge pengar till tiggare. Ytterligare en aspekt av temat missbruk är att det används som ett argument för att ingen behöver tigga i Sverige. Med andra ord, om de som tigger slutar missbruka finns det inte längre något behov av att tigga.

4.1.1 Artiklar och övriga texter

Tema missbruk togs upp antingen genom att skribenten själv hävdade att tiggare är missbrukare (SvD 970725, s 29) eller i form av rapportering av någon annans resultat eller åsikt om detta, ett exempel; skribenten citerar det förra socialborgarrådet Lena Nyberg:

"...många tigger för att få ihop till sprit eller narkotika." (SvD 971114, s 8).

Det förekommer också vissa artiklar där det inte uttryckligen nämns droger eller missbruk men där en tolkning kan vara att det handlar om droger och missbruk;

"Många tiggares argument är att de vill ha "en slant till natthärberget". Men på Stadsmissionens härbärke "Nattugglan" säger personalen att det är väldigt få av dem som bor där som är tiggare." (SvD,980407 s 1).

Tolkningen av citatet är att det implicit sägs att tiggare ljuger, de säger att de vill ha en slant till härbärke fast på härbärgena finns det nästan inga tiggare. Frågan är vad pengarna går till istället:

"Det var knappast mat han var ute efter, utan extra pengar till annat. Detta "annat" är snarare droger än livets nödtorft." (AB, 980916, s 21)

Utdraget vill påvisa att inkomster från tiggeri är "extra" pengar, d v s pengar utöver andra typer av inkomster. Jag hävdar att detta skulle kunna tolkas som ett argument för att just denna man (enligt citatet) inte skulle behöva tigga om han inte missbrukade.

Temat missbruk har också tagits upp som ett argument för att inte ge pengar till tiggare:

"-Men man skall inte ge dem pengar, egentligen, för det är bara att stjälpa dem. Många tigger för att få ihop till sprit eller narkotika." (SvD 971114, s 8)

Jag som enskild individ hjälper mer om jag inte skänker pengar till tiggare än om jag gör det. Men uttalandet innebär också att det finns de som tigger för att få ihop till annat än droger. Många, men inte alla, tigger för att få ihop pengar till sprit eller narkotika. Samtidigt "...skall man inte ge

dem..." pengar. Men andra artiklar beskriver en bild som skiljer sig en aning från den ovan nämnda:

"Vissa tiggare är missbrukare, men långt ifrån alla." (AB, 990427, s 21)

"Det är inte bara hemlösa och missbrukare som tigger." (SvD, 990812, s 10)

"...utan även människor som drygar ut a-kassan eller socialbidraget." (SvD, 990813, s 2)

Citaten kan ses som ett alternativ till generalisering. Bara för att många som tigger är missbrukare innebär inte detta att alla är det.

Kristina Axén Olin skriver i broschyren *Tiggeriet år 2000 - fakta och insatser* angående missbruk:

"Det har visat sig att inkomsterna från tiggeri i huvudsak går till missbruk så i stället för att hjälpa riskerar en gåva att fördjupa ett missbruk"

Till skillnad från citatet ur SvD 971114 (se ovan) som innebär att många, men inte alla som tigger är missbrukare, kan man tolka detta citat som att alla som tigger är missbrukare men att inte alla pengar går till missbruk.

Enligt Connex personaltidning Connex Nytt (nr 19/2000, s 2) nämns missbruket i samband med säkerheten i tunnelbanan:

"Den som är för berusad eller påverkad av narkotika är en säkerhetsrisk och kommer att avlägsnas från tunnelbanan oavsett om han eller hon vistas i tunnelbanan för att tigga eller åka. Det handlar inte om någon särbehandling av just tiggare"

Citatet kan tolkas som att Connex är försiktiga med att ta ställning till fenomenet tiggeri. För Connex är det inte tiggeriet eller missbruket som socialt eller samhälleligt problem som är huvudsaken. Människor som tigger ses mer som ett säkerhets- och trygghetsproblem..

Argumentet för att inte ge tiggare pengar genom att hävda att pengarna i huvudsak går till alkohol eller narkotika är inte nytt. I en broschyr utgiven av fattigvårdsstyrelsen i Allingsås från 1891 står det:

"Att gifva mat, kläder eller peningar åt yrkestiggare och lösdrivare, som hellre tigga än arbeta och som dessutom ofta nog genom dylika gåfvor blott nära sina laster, är i alla afsenden förkastligt /.../ Hvilken sorglig syn möter oss icke uti dessa skaror af unga, arbetsföra och friska män /.../ som oftast gå till närmaste krog med det hoptiggda."

Samtidigt som citatet kan tolkas som ett stöd för föreställningen att de flesta människor som tigger också är missbrukare, är det också ett undantag från den historiska bild jag fått av tiggeri och tiggare. Den historieforskning jag gått igenom ger en bild av tiggaren som en stackare, ett offer för miserabla omständigheter. Att det i huvudsak är kvinnor och barn som var tiggare (Blom, 1997, s 237). Att orsakerna till tiggeriet var missväxt, krig, sjukdomar, epidemier och stora samhällliga förändringar snarare än lathet eller drogmissbruk (Runquist, 2000, s 38).

Eftersom det på många håll i Sverige förekom en hel del tiggeri, och att denna skara periodvis växte var det en socialpolitisk åtgärd att skilja mellan behövande och icke behövande tiggare. Med andra ord denna historiska bild visar att rådande myndigheter gjorde en distinktion mellan behövande och icke behövande tiggare. Medan dagens distinktion snarare är mellan dem som anser att tiggarna generellt är behövande och dem som anser att tiggarna generellt är lata oduglingar som gjort sitt val.

4.1.2 Aktörer

Här följer citat från de aktörer som jag intervjuat. Socialtjänsten. sa;

"Vi vet ju också att de egentligen inte behöver gå och tigga /.../ jag menar det här med att man tigger pengar till nattlogi, det är ju oftast en täckmantel för att man tigger för annat så att säga...finansiera en flaska eller nåt annat."

Samtidigt som uttalandet indirekt säger att tiggare ljuger, är det samtidigt en orsaksförklaring till tiggeri. De som tigger gör det för att kunna missbruka, eller om de inte missbrukade skulle de inte behöva tigga. Polisen säger i samband med detta:

"...folk dricker för att de tycker det är så oerhört fönedrande att tigga så att, för att skaffa sig modet att tigga, så dricker de sig full först. Då brukar jag säga så här: men om de dricker sig full först, om de hade gett faan i att dricka, då hade de haft de pengarna kvar, de hade de inte behövt att tigga."

Detta uttalande tolkar jag som att polisen anser missbruket vara ett val, antingen väljer man att missbruka eller inte. Vidare säger polisen:

"...tror man att man gör en samhälllig gärning genom att skänka pengar till en tiggare, så måste man få tro på det, även om jag hävdar att det är att tro på tomten, va, för 95...ja, 99 procent av alla tiggare som vi träffar på, de är ju samtidigt missbrukare. Och vad pengarna de tigger ihop, va, vad de pengarna går till, de går ju till deras missbruk. Det går ju inte till en kopp kaffe, det är ju att tro på tomten."

Enligt detta uttalande, och även flera artiklar, antas det att det inte finns någon människa som skulle kunna tänkas ge pengar till en som tigger om man visste att pengarna skulle gå till narkotika eller alkohol. En annan aspekt av tema missbruk ger oss stadsmissionen:

”...att desperationen i botten också beror på att när man är till exempel heroinist så vill man...till slut så vill man lägga av. Och när man inte får den hjälpen, när man ska uppfylla olika krav som man vet redan i förväg att det kommer jag inte att fixa, då drogar man ännu värre.”

I citatet nämns krav, d v s vissa kriterier som exempelvis socialtjänsten ställer för att man skall få bidrag eller för att man skall kunna få ett provboende. Men det kan också vara krav från samhället generellt. Anders säger i samband med detta:

”...men även om man är missbrukare, ska man inte få en chans i samhället ändå, va? Och de ställer ju orimliga krav på en människa...”

Bakom dessa två citat ligger snarare åsikten att missbruket i viss mån orsakas av för högt ställda krav än individuella faktorer. Bengt säger att det var missbruket som var orsaken till att han blev vräkt från sin senaste bostad. Angående definitionen av missbruk, och hur man kan se på det, svarar Bengt på frågan om hans pappa hade alkoholproblem:

”Nej, faan, en flaska whisky om dan, men det var så, en snaps här och en snaps där.”

Tema missbruk blir inte lika påtagligt under intervjuerna som det framställs i artiklarna och övriga texter. Det är skillnad mellan de olika aktörerna på vilket sätt och i vilket sammanhang man kopplar ihop människor som tigger med missbruk. Jag tolkar det som att stadsmissionen ser på missbruket som ett symptom, dvs att det finns andra faktorer och omständigheter kring tiggeri och tiggare som är viktigare att fokusera på än själva missbruket. Medan min tolkning av polisens uttalanden är att missbruket är en central omständighet när det gäller tiggeri och tiggare. Även tolkningen av socialas uttalanden visar att missbruket är den huvudsakliga orsaken till att människor tigger. Min tolkning av samtalen med tiggarna är att tema missbruk inte är särskilt centralt, det är snarare hemlösheten/bostadslösheten och utsattheten som är det centrala. Att exempelvis polisen fokuserar så pass starkt på missbruk kan vara ett sätt att legitimera en kriminalisering av tiggeriet i tunnelbanan. Varför det är en så pass stark fokusering på missbruk i textmaterialet kan vara för att det är en relativt enkel och konkret koppling som är lätt att förstå och skapa en åsikt om.

4.2 Arbete

Som nämnts tidigare kan man se de flesta människor som tigger som marginaliserade eller utslagna. Marginaliserade eller utslagna i förhållande till arbetsmarknaden (Svedberg, 1994, s 39). Enligt Lars Svedberg kan man också betrakta marginalitet som sociokulturell isolering. Denna isolering har en mycket gammal tradition enligt vilken den fattige klandras för sin egen fattigdom (1994, s 35). I och med reformationen inleddes en ny moraluppfattning gällande plikt och arbete som bland annat innebar att arbetet kom att ses som en plikt och ett viktigt ansvarstagande (Blom, 1992, s 8. Johansson, 1984, s 24). Denna moraliska ståndpunkt lever kvar i dag och är, tror jag, en viktig faktor vad gäller den generella synen på tiggeri som handling och människor som tigger.

4.2.1 Artiklar och övriga texter

Relationen tiggeri och arbete är inget som tas upp i någon större utsträckning i mitt material. Men när det förekommer är det främst i form av arbetslöshet som en orsaksförklaring till tiggeri. Rune Lundh, föreståndare på frälsningsarméns råd- och hjälpbyrå säger:

”Lagen säger att alla skall få socialhjälp, men det funkar inte så. Numer är det inte bara utslagna som tigger, utan också yngre arbetslösa” (SvD, 971114, s 8).

Debattören Anders Nilsson menar att en hårdare konkurrens på arbetsmarknaden orsakar arbetslöshet och att det i sin tur bidrar till ett ökat antal tiggare:

”Att antalet tiggare har blivit fler än förut beror inte på att det har tillkommit en ny grupp av verkligt hjälpbehövande till de enstaka drogmissbrukare som förut sågs tugga pengar. Det är snarare så att de har blivit fler på grund av att den sociala utslagningen har ökat i takt med den ökade konkurrensen om jobben” (AB, 980916, s 21).

Parallellt med denna aspekt beskrivs tiggeri som ett slags arbete, eller i termer som är förknippade med arbete. Stefan Lindeborg, biträdande socialchef på Stadsmissionen:

”Tycker inte att tiggarna skall få pengar i sina utsträckta händer. Dels erbjuder socialtjänsten och de frivilliga organisationerna hjälp till utsatta i Stockholm, dels växer marknaden om tiggarna tjänar bra. –Det drar fler proffstiggare, som kan slå an rätt känsloträngar, och det är ingen företeelse vi önskar oss i samhället” (SvD, 971115, s 13).

Termer som ”marknaden”, ”proffs” och ”tjänar bra” ger en bild av att tiggeri betraktas som en försörjning eller marknadsmässig sysselsättning. Men att det är själva sättet att tjäna pengar på som är problemet. Att tjäna pengar på andra människors medlidande samtidigt som begreppet

”proffstiggare” nämns kan tolkas som att dessa tiggare egentligen inte behöver tigga. En annan syn står Marie-Louise Samuelsson, skribent på SvD, för:

”Tiggare väcker alltså obehag på ett kriminellt vis. Särskilt obehagligt verkar det vara om de till råga på allt får ihop mycket pengar.....När det gäller aktier kan man få ihop hur mycket pengar som helst på en enda dag utan att någon blir provocerad av det. Och utan att arbeta” (SvD, 990815, s 7)

En annan aspekt är arbete som ett sätt att komma ut ur fattigdomen, att komma in i samhället, att få självförtroende, känna samhörighet:

”De tiggare som inte är utslagna bör hitta andra vägar att försörja sig. Även för de mest utsatta, uteliggarna, finns det bättre alternativ, som det utmärkta initiativet *Situation Sthlm* //....// Fördelen med denna verksamhet är att den hemlöse arbetar och hjälper sig själv, i stället för att leva av andras medömkan. Han eller hon blir ekonomiskt ansvarig för en egen verksamhet och fås att börja planera för framtiden” (Ledare i SvD, 990813, s 2)

Detta uttalande stämmer väl överens med det Jan Magnusson och Anna Meeuwisse skriver att vad *Situation Sthlm* gör för en hemlös är i första hand att ge dem ett ökat självförtroende och livslust (2000, s 341). Uttalandet kan också tolkas som ett uttryck för vad som bl a anses eftersträvansvärt i dag; ekonomiska ambitioner, vara sin egen lyckas smed och målmedvetenhet. Att leva av andras medömkan är förknippat med skam och i viss mån kan det ses som oansvarigt. Detta med ambition och självförtroende i förhållande till arbete kan man även finna i äldre texter. I en skrift från fattigvårdsstyrelsen i Allingsås från 1891 står det:

”Tiggeriet utplånar all ambition och hederskänsla, förtar lusten till arbete och ordning samt gör den bettlande falsk och lögnaktig” (Fattigvård och tiggeri, 1891, s 4)

Angående temat arbete finns det också ett genusperspektiv som är viktigt.

”-Två avsugningar, båda i bil på parkeringen på Skeppsholmen. Jag fick 400 av en gubbe. //....// Ann-Marie säger att hon skulle klara av att tigga ihop till sitt heroinberoende. –Men det tar för lång tid”(AB, 971020, s 22)

Även om detta endast är ett exempel kan det visa på en sorts arbetsfördelning på samhällets botten. Männen tigger och kvinnorna prostituerar sig. Detta behöver på inget sätt vara sannt men jag anser det visar på kvinnornas speciellt utsatta situation i dessa sammanhang.

Historiskt sett har rik och fattig inte varit så klart skilda ekonomiska kategorier som i dag. Före reformationen kunde en människa vara fattig utan att för den skull ha låg social status. Fattigdom och elände sågs istället som ett renade av själen. Det var i huvudsak efter reformationen som de tre

begreppen fattigdom, tiggeri och skam kom att smältas samman. Utifrån detta har dagens syn på fattigdom med allt vad det innebär av låg social status, maktlöshet och utanförskap utvecklats (Englund, 1991, s164f). Det är i huvudsak genom arbetet eller den försörjningskälla man har som bestämmer och styr individens status, identitet och sociala position. Man skulle kunna säga att individens värde på arbetsmarknaden styr var på samhällsstegen individen befinner sig. Min grova tolkning av dessa utdrag är om man inte har något värde på arbetsmarknaden, om man inte är arbetsför eller långtidsarbetslös, finns det en stor risk att bli sociokulturellt isolerad, att betraktas som en avvikare.

4.2.2 Aktörer

Enligt Svedberg kan man se utslagning och marginalisering i förhållande till arbete och vissa utdrag ur artiklarna visar på en värdestruktur som utgår från på vilket sätt och på vad man försörjer sig. Representanten för Socialtjänsten som jag intervjuade sa:

”Vi måste ju jobba för att stötta de här människorna på olika sätt oberoende av hur de förhåller sig till det här med tiggeri. Jag menar att försöka möta människor där dom är och ta till vara de resurser de har.”

Detta kan tolkas som ett alternativt sätt att se på de människor som tigger. I detta uttalande finns det en distinktion mellan människan/identiteten och handlingen. Även om människan tigger bör man inte behandla människan efter vad man anser om tiggeri. En fråga angående arbete är om dessa människor kan anses arbetsföra, Socialtjänsten svarar:

”Inte i det akuta läget. Man försöker komma till en medverkan i en behandlingsprocess, en förändringsprocess.”

Stadsmissionen säger:

”Nej, jag tycker inte att de är arbetsföra. Alltså mitt i missbruket med det kaos som de lever i //...// och hälsotillståndet de är i så är de inte arbetsföra, i den situationen. Det krävs långtidsrehabilitering med olika insatser //...// det är klart människor vill arbeta för att kunna försörja sig.”

Svedberg menar att det är en process som föregår utslagning eller marginalisering. På samma sätt tolkar jag både socialtjänsten och Stadsmissionens uttalanden, att vägen tillbaka bör vara en process. Stadsmissionen menar att dessa människor vill ha ett arbete. Angående detta säger polisen:

”Blir det svårt att tigga (vid en ev. kriminalisering. Förf. anteck.) då måste jag ju ägna mig åt något annat. Hemska tanke, tänk om jag till och med skulle behöva gå och jobba!”

Detta uttalande kan tolkas som att det är ett val dessa människor kan göra, ett val där alternativen är lika reella och möjliga. En kriminalisering skulle i detta fall göra att alternativet att tigga blir mindre möjligt än alternativet att arbeta. Uttalandet kan också tolkas som att de som tigger inte vill ha ett arbete.

Angående kopplingen mellan skam/förnedring och tiggeri menar polisen:

”...att det är jätligt bra det här som Situation Sthlm håller på med, där de låter missbrukare då, på något sätt återfå sin heder, genom att de kan försörja sig själva, genom att dom säljer en tidning.”

Anders säger:

”Jag behöver tigga , men jag går inte och tigger inte. Jag går och plockar burkar, ibland så blir jag förbannad på mig själv. Vet du, det finns de som får ihop ett par tusenlappar per dag, mot mina fyrtio kronor om jag har gått och plockat burkar och flaskor och allting sånt där. Och då står de och får ihop utan att göra någonting. Men det tycker jag är förnedrande. Jag har inte mycket självförtroende, mitt är ju lika med noll, men... det är förnedrande.”

Bengt säger:

” Det är få människor som säger åt mig att skaffa ett jobb eller något liknande.”

Sammanfattningsvis slår det mig att vara fattig eller att vara en outsider är en sak, det behöver inte nödvändigtvis vara förnedrande eller vara förknippat med skam. Tiggeri eller att betraktas av andra som en tiggare är däremot förknippat med skam och förnedring. Sambandet mellan tiggeri och skam, tror jag, i huvudsak utvecklats i förhållande till arbete, i förhållande till en mentalitet som innebär att man skall klara sig själv, ta ansvar för sin egen försörjning och sitt eget liv. Med andra ord att vara hedersam. En naturlig följd av detta blir att det också är genom arbete den utslagne kan hitta tillbaka in i samhället. Projekt som *Situation Sthlm* är ett exempel på den tanken, och ger utslagna möjlighet att arbeta i riktning mot förankring på arbetsmarknaden (och bostadsmarknaden).

4.3 Pengar

Det intressanta med detta tema anser jag inte vara frågan om hur mycket eller lite man kan tigga ihop under en dag, utan snarare varför det är en relativt stark fokusering på just denna fråga. Även när det gäller detta tema finns det en del olika synpunkter och infallsvinklar. Pengar eller

matkuponger, att ge pengar eller inte, hur mycket pengar de som tigger får ihop, vad pengarna går till och att tiggeri i tunnelbanevagnar kan liknas vid rån. Som jag nämnt tidigare förekommer inte temat pengar isolerat, nästan undantagslöst nämns det i samband med missbruk. Det är när jag anser att temat pengar är dominerande i sammanhanget som det tas upp under denna rubrik.

4.3.1 Artiklar

Den mest förekommande aspekten är frågan hur mycket man kan få ihop på en dag genom att tiggeri. I en artikel ur AB (981114, s 18) säger Lars Sjöberg, polisinspektör att:

"De kan tjäna 500-1000 kr om dagen."

I en artikel ur SvD (000805, s 4) står det på liknande sätt att:

"En aktiv tiggare kan få ihop 1000 kronor om dagen."

Varför denna fokusering på hur mycket en tiggare kan tiggeri ihop på en dag? Jag tolkar det som att det från pressens sida kan vara en fråga om sensationslystnad. Tidningarna vill visa upp detta extrema exempel för att sälja lösnummer. Ett annat förslag är att:

"Det sägs som för att locka fram indignation över att lättingar och parasiter kan leva gott på godtrogna människors välvilja. Denna indignation skall leda till den omedelbara slutsatsen att man inte bör ge pengar till tiggare överhuvudtaget" (AB, 990821, s 3).

I samband med pengar nämns också ord som "flitiga" eller "proffsiga" tiggare:

"Enligt erfarna socialarbetare kan flitiga tiggare skrapa ihop flera hundra kronor på några timmar. Proffsen kan stoppa ett par tusenlappar i fickan..." (SvD, 971114, s 8).

Människan som tigger definieras efter hur mycket pengar hon får ihop. Detta innebär att det är en fråga om kompetens. Och denna kompetens kan ligga i förmågan att väcka medlidande. Även detta tema används som ett argument för att inte ge pengar till tiggare. "Marknaden" växer om tiggarna tjänar bra:

"Det drar fler proffstiggare, som kan slå an rätt känslotrångar, och det är ingen företeelse vi önskar oss i samhället. Om man tycker att tiggeri är obehagligt, så skall man veta att det stimuleras av pengar..." (SvD, 971115, s 13).

Med andra ord, obehaget, enligt detta citat, är själva tiggandet. Åtgärden för att få bort tiggarna, människor som kan väcka medlidande, är att inte ge dem pengar.

"Särskilt obehagligt verkar det vara om de till råga på allt får ihop mycket pengar." (SvD, 990815, s 7)

Jag tolkar fokuseringen på extrema summor som tiggare kan få ihop som ett sätt att misskreditera tiggarna. Samtidigt nämns ord som "flitiga", "proffsiga", "effektiva" tiggare i sammanhanget. Det blir paradoxalt, de anses stå utanför samhället i vis mån (och anses av många göra det av fri vilja), i ett annat perspektiv är de medaktörer i den bemärkelsen att de tjänar pengar. I sammanhanget misskrediteras människor som tigger för att de tjänar pengar på "fel" sätt, samtidigt som de krediteras genom ord som "effektiva" och "flitiga".

En annan aspekt vad gäller pengar är debatten kring alternativ till pengar, d v s kuponger eller liknande som tiggare kan få istället för pengar. I SvD (971115, s 13) säger Stefan Lindeborg, socialchef på stadsmissionen:

"Vi har tänkt oss någon form av stadsmissionstia, en kupong som fungerar som en slant. Det skulle nedbringa kontanternas intresse i den här världen"

Å ena sidan betraktas de som fattiga och avvikande eller som "otillräckliga konsumenter" som Zygmund Bauman kallar det (1998, s 24). De har ringa social eller ekonomisk funktion vilket påverkar deras sociala ställning och möjligheter. Men å andra sidan skall de förvägras "intresset av kontanter", det intresse som konsumtionssamhället de lever i är uppbyggt på.

Enligt artiklarna är pengar och hur mycket pengar en tiggare kan få ihop ett centralt tema, och mitt intryck är att det är fråga om de mest extrema beloppen. Det är alltså inte fråga om vad en tiggare i genomsnitt får per dag över ett helt år. Fokus ligger även på hur pengarna används. Den generella bilden artiklarna ger är att de går till droger av olika slag.

4.3.2 Aktörer

En annan vinkel av tema pengar bidrar socialtjänsten. med, angående debatten och fokuseringen kring hur mycket en tiggare kan få ihop:

"Jag var själv kritisk till att man gjorde den vinklingen av...i debatten, så att säga. För det är inte huvudpointen. Jag menar, även om det är så att det finns enskilda människor som kan få in väldigt mycket pengar på att tigga och finansiera både tyngre missbruk och annat, så är det inte vår sak att så att säga kräva åtgärder mot tiggeriet."

Detta citat visar bland annat att summans storlek kan användas som ett argument mot tiggeri. Vidare tolkar jag det som att aktören anser att fokuseringen på pengar är snedvriden i allmänhet, och att den inte skall påverka arbetet inom socialtjänsten i synnerhet. Aktören säger senare i intervjun att debatten om hur mycket pengar tiggare kan få ihop har florerat inom socialbyrån för hemlösa och att orsaken till detta var:

"...att det fanns föreställningar om att det försvårade möjligheterna att, så att säga, sätta press på den här missbrukaren då att ta itu med sin problematik..."

I det här enskilda fallet finns det en konkret förklaring till varför fokuseringen kom på tal. Men ändå kan man fråga sig om det går att komma åt missbruksproblemet genom att försöka reglera innehållet i missbrukarnas plånböcker. Stadsmissionen menar att det för individer som tigger kan vara en fråga om status att få ihop så mycket pengar som möjligt och sedan skryta om det:

"De kan skryta om det och överdriva för att på så sätt göra det de håller på med värt det, i jämförelse med den skam det är att tigga."

Att summorna överdrivs av tiggarna själva kan vara för att på så sätt, inför sig själva och andra, legitimera tiggeriet. Men varför anser Stadsmissionen att de överdriver? En tolkning av detta är att det bekräftar föreställningen om tiggaren som "offer", eller bilden av tiggaren som det är synd om. Om det skulle vara så att var och varannan människa som tiggde fick ihop 1000 kronor varje dag, skulle bilden av det fattiga, utslagna "offret" kunna vara svår att hålla upp.

En annan bild av tiggeriet visar och framhäver att tiggarna tjänar stora summor mot en bakgrund av missundsamhet eller förakt. Är det för att huvuddelen av Sveriges befolkning inte kommer i närheten av den summan trots att de arbetar? Är det ett uttryck för den beryktade svenska avundsjukan?

Polisen nämner pengar i samband med alternativ till pengar d v s kuponger eller dylikt:

"...det finns de som försökt sig på konststycket att skaffa sig matbiljetter och ge till tiggare när de möter dem. De har ju nästan fått på käften sen, tiggaren tittar och frågar "Är du inte riktigt klok?!...Kärringjäväl, komma här med en matbiljett! Ge mig några spänn istället, det går inte att köpa sprit för matbiljetter."

Här målas bilden upp av den farliga, aggressiva och otacksamma tiggaren/missbrukaren, kontra den hjälpsamma tanten som bara vill gott men som ändå blir bemött av "Kärringjävvel". Men i ett annat uttalande ger polisen ett svar på varför ett liknande scenario (se ovan) skulle kunna ske:

"...det är också lite grann förnedrande i samhället om man får en matkupong av sociala och går till mataffären, va "jag klarar inte av att hantera pengar. Jag super upp mina pengar, kan jag få lite mat."

Pengar är det som hela samhället bygger på, strävan efter lycka och framgång går via förmågan att generera pengar. Men för att bli erkänd och godtagbar bör denna generering ske på ett sätt som är godkänt enligt samhällets normer och informella och formella regler. Av mitt material att döma kan tiggeri ses som ett fult, icke godkänt och i vissa fall obehagligt sätt att skaffa pengar på, men att det blir extra fult och obehagligt om det dessutom genererar pengar. Att temat förekommer i så pass hög utsträckning i mitt textmaterial kan bero på att det provocerar människor, och det vet tidningarna om. Provokation säljer. Samtidigt menar Ulla Beijer (1999, s 98) att denna fokusering på pengar i pressen kan vara en orsak till det ökade antalet tiggare i Stockholm som skedde omkring -97. När man kunde läsa om hur mycket det gick att tigga ihop lockade det många att själva pröva, en slags guldfeber.

4.4 Val

Detta är ett tema som i huvudsak tas upp i samband med orsaksförklaringar till tiggeri. Med "val" menas; tigger individer för att de av egen fri vilja har valt att tigga eller är det fattigdom och/eller andra omständigheter som gör att vissa individer mer eller mindre tvingas att tigga för att överleva. Även detta tema hänger ihop med andra teman som missbruk och arbete. Till detta tema kommer även resonemang kring krav att kopplas. Krav från myndigheter och organisationer på anpassning till regelverk och socialt vedertagna normer som de hjälpsökande måste uppfylla för att någon form av hjälp eller bistånd ska kunna komma på tal.

4.4.1 Artiklar och övriga texter

I en artikel ur SvD (971114, s 8) intervjuas företrädare för socialtjänsten. Artikelförfattaren skriver:

"Både han (syftar på en socialarbetare, min anteckning) och andra företrädare för socialtjänsten försäkrar att alla behövande får tak över huvudet och mat för dagen. Just därför skall man inte ge efter för tiggarnas böner om pengar, tycker de."

Med andra ord, för att överleva är det inte nödvändigt att tigga eftersom alla "behövande" får mat och logi. I detta sammanhang anser jag att det kan uppstå problem. Eftersom socialtjänsten definierar "behövande" utifrån kriterier som är generella, och den enskilda individens unika levnadssituation definierar hennes behov, innebär detta att dessa definitioner inte nödvändigtvis sammanfaller. I samma artikel säger dåvarande biträdande socialborgarrådet Iris Birath (v):

"...det finns fler (syftar på tiggare, min anteckning) i dag än förr. Jag tror att skälet är att kraven inom socialtjänsten har höjts. Det är svårare att få pengar."

Enligt detta citat kan definitionen av "behövande" variera. Och enligt Birath är det svårare att definieras som behovande idag än det var "förr".

"-Det finns en allmän misstro att hela välfärdssystemet är raserat, att folk inte får mat, inte har någonstans att bo och tvingas tigga. Men det är inte sant. Vi vill slå hål på den myten, säger Kristina Axén Olin./.../ Så länge människor kan finansiera sitt missbruk på det här sättet är det nämligen svårt att komma bort från bostadslösheten" (SvD, 990423, s 13)

Dessa citat säger att ingen tvingas till tiggeri, de som behöver mat och husrum får det. Men om man missbrukar kommer problematiken i en annan dager. Vari ligger svårigheten att komma bort från bostadslösheten? Antingen kan det vara att så länge du tigger för att finansiera ett missbruk kan du inte bli erbjuden bostad. Eller, så krävs att missbrukaren tar det första steget, dvs slutar missbruka innan bostad kan komma på tal. På det sättet kan man argumentera för att de som tigger har valt att göra det, som en följd av att de valt att missbruka. I en annan artikel angående detta står det:

"...skydds nätet gäller inte för den som använder droger. Socialtjänstens krav för hjälp med bostad och behandling är drogfrihet. Det finns få som inte tycker att det är ett rimligt krav. Och det finns ingen politisk kraft som driver något annat. Det är bara ett problem. De människor som inte klarar av något enda krav. De hopplösa." (AB, 971020, s 20)

I broschyren från socialtjänstförvaltningen står det:

"Det finns människor som av en eller annan orsak inte vill ha kontakt med de sociala myndigheterna eller andra organisationer och därför tigger ihop sina pengar. Men ingen människa tvingas till tiggeri för att få ihop pengar till mat och uppehälle."

Detta citat speglar synen att tiggeri är ett fritt val. Åtminstone för de som har valt att inte ta kontakt med sociala myndigheter eller andra hjälporganisationer. Och för de som inte vill eller kan rehabiliteras. Men jag anser att i diskussionen om fritt val eller inte bör även en diskussion om krav tas med. Ulla Beijer menar att många har svårt att anpassa sig efter de regelverk och krav som

myndigheter ställer för att ge hjälp (Beijer, 1999, s 132f). Uppgiften att det finns människor som inte tar kontakt med sociala myndigheter, människor som ställer sig utanför samhället, har jag också fått från Anders och socialtjänsten.

Som sagts tidigare ligger definitionen av ett problem till grund för hur problemet skall lösas. Bilden av tiggaren som själv valt att tigga är inte ett problem i sig, eftersom situationen är självväld. Men å andra sidan kan man se det som att kraven på dessa människor har ökat, och att det som definierar en "behövande" med tiden har blivit allt mer främmande för de på botten av samhället. Ulf Kristersson menar att de är marginaliserade, inte enbart i samhället utan även i socialpolitiken (2000, s 37).

4.4.2 Aktörer

Stadsmissionen säger:

"Jag är övertygad om att de här människorna inte tigger för att de tycker det är kul /.../ gå och tigga det är att förnedra sig själv och det är inte lätt att göra det, det gör man i yttersta nödfall."

Enligt stadsmissionen är det nöden som tvingar människan att tigga. Och nöden, eller "yttersta nödfall" beskrivs som följer:

"Och det nödfallet handlar om att man har på soc, eller hos ..ja det handlar om socialtjänsten, satt ribban så högt att de här människorna inte fixar det. Det är alltid så, människan är rationell, man väljer den utvägen som gör minst ont."

Detta skulle kunna tolkas som att det är yttre omständigheter som styr de val som eventuellt kan göras. Men samtidigt att de som tigger gör ett val, de väljer den väg som gör minst ont.

Socialtjänsten. säger:

"Vi vet ju också att de egentligen inte behöver gå och tigga, utan det är ju i sådana lägen man kan få hjälp..."

Socialtjänsten. argumenterar för denna föreställning med att de som tigger gör detta för att få ihop till droger. Men uttrycket "kan få hjälp" innebär också att hjälpen kan utebli. Polisen säger i samband med detta;

"...det är klart att de har behov av att tigga. De har ju behov av att finansiera någonting. Och i 99% av fallen så är det ett missbruk som de har behov av att finansiera /.../ Socialbidrag...ja, sociala har väl ingen större lust att finansiera heller ett missbruk..."

Enligt detta citat finns det ett behov av att tigga, för att få ihop till droger.

Anders säger:

"Det finns visst många människor som behöver tigga. Jag behöver tigga, men jag går inte och tigger, inte. Jag går och plockar burkar, ibland så blir jag förbannad på mig själv."

Bengt menar att det är:

"Självklart att människor måste tigga."

Tema val visar två sätt att se på tiggeri, antingen som ett fritt val eller som ett behov. Den bilden som säger att ingen behöver tigga i Sverige i dag utgår ifrån att behovet hos dessa människor kan och bör tillfredsställas med mat och tak över huvudet. Och att detta är de enda behoven som tas hänsyn till. Att det finns andra behov, av droger eller att få sova ensam verkar inte tas med i beräkningen. Har du valt att ställa dig på samhällets botten, har du samtidigt valt bort möjligheten att ställa krav och hävda dina sociala rättigheter. Den andra bilden visar på människan som en passiv varelse, offer för samhällets utslagningsmekanismer. De utslagna tar droger för att bedöva sig och för att dämpa förnedringen av att tigga. De tigger för att det samhälle som egentligen skall stå på deras sida och hjälpa dem, i stället vänder dem ryggen och ställer orimliga krav.

4.5 Kön/Genus

Anledningen till att detta tema är med är inte för att det ofta förekommit i artiklarna, utan snarare tvärtom.

4.5.1 Artiklar och övriga texter

Antingen beskrivs den generelle tiggaren som "han" eller i form av att den "svaga" kvinnan används för att legitimera en kriminalisering av tiggeriet. I en av de få artiklar som tar upp ämnet i samband med tiggeri skriver Kerstin Hallert:

"...en brud med ärtig figur som utan vidare trädde fram med krav på en spänn. Hon försäkrade att hon inte hade nånstans att bo. Ånej, tänkte jag, med såna jeans har ingen brud problem. Det är så att vi som ska ge en spänn har ögon att se med." (SvD, 970725, s 29)

I detta citat förekommer formuleringar som "ärtig figur" och "med såna jeans", ord som beskriver utseende. I detta fall tolkar jag det som att artikelförfattaren anser att denna kvinna inte behöver tigga för att få uppehälle, det kan hon få genom att utnyttja sitt utseende. När en kvinna beteer sig

avvikande, missbrukar eller tigger, blir omgivningens reaktioner starkare än den blir mot män med samma beteende (Jonasson et al, 1997, s 71). Citatet ovan anser jag visar på detta. Även Anders anser att tiggeriet eller utsattheten:

"...är svårare för kvinnor."

Även i den historiska beskrivningen av tiggeri och fattigdom beskrivs kvinnan som extra utsatt (Blom, 1997, s 227). Ulla Beijer hänvisar till tre aspekter på hur utsatta kvinnors liv skiljer sig från männens. Mödrskapet, för många utsatt kvinnor är det inte ovanligt att barnen tvångsomhändertags. Detta är ofta en svår traumatisk händelse som för kvinnan kan vara beviset på det totala misslyckandet. Kvinnan är i högre utsträckning än männen utsatta för övergrepp. Utsatta kvinnor står ofta i ett beroendeförhållande till män och i dessa situationer är det inte ovanligt att kvinnan utnyttjas sexuellt, våldtas och/eller misshandlas. Den tredje aspekten är att kvinnor drabbas hårdare av vräkningar än män. Männen har sin huvudsakliga förankring i den offentliga sfären, medan kvinnan har sin huvudsakliga förankring i hemmet (Beijer, 2000, s 225).

4.5.2 Aktörer

Polisen säger angående tiggeri i tunnelbanan och relationen tiggare - övriga passagerare:

"...du och jag skulle säkert inte tycka att det är speciellt jobbigt, men det vi är ute efter det är andra svaga grupper, äldre, människor som blir rädda då när han kommer fram och ber om en krona "Har damen en krona?", "Usch, tänk vad hemskt, tänk om jag svarar nej nu, då kanske han blir aggressiv?"".

Citatet är exempel på en annan aspekt av temat, nämligen den aggressiva mannen som tigger av den lilla, gamla damen. Jag tolkar detta som en bild som polisen skapat och utnyttjar som ett argument för föreställningen att problemet med tiggeri ligger i att det är en svag grupp, tiggarna, kontra en annan svag grupp, de gamla. Polisen använder genusbegreppen för att beskriva vem av dessa grupper är svagast, och vilken av dessa grupper det är mest angeläget att skydda.

"Ska vi försvara den här svaga gruppen eller ska vi försvara den här svaga gruppen?" (Citat från Intervju)

Tiggare benämns "psykiskt sjuka" eller "missbrukare" eller helt enkelt "tiggare". Det är könsneutrala ord, men när genus kommer på tal är det för att beskriva att även kvinnor tigger. Detta tolkar jag som att de könsneutrala benämningarna implicit beskriver män. Med andra ord, den generella bilden som jag får av de data jag samlat är att tiggare är män såvida det inte

uttryckligen och explicit nämns att det även finns kvinnor som tigger. Men detta är inte unikt. Detta är mer regel än undantag även när det gäller beskrivningar av kriminella eller andra avvikare över huvud taget.

4.6 Kriminalisering

Detta tema rör frågan om tiggeri bör kriminaliseras eller inte. Även om förespråkarna för en kriminalisering är inriktade på tiggeriet i tunnelbanevagnarna kommer diskussionen kring detta tema röra sig på ett mer generellt plan, kring frågan om kriminalisering som sådan.

4.6.1 Artiklar och övriga texter

Det är i huvudsak tunnelbanepoliserna som har drivit denna fråga:

"Det ska bli olagligt att be om ett par kronor till natthärbärge eller mat. Det anser Stockholms tunnelbanepolis som vill skriva om ordningslagen så att tiggeri blir förbjudet. - Tiggeri är på gränsen till rån. Gamla människor blir rädda och ger bort sin sista krona. Sedan får de gå hem och äta kattmat, medan tiggaren kan suppa sig full igen" (AB, 990506, s 12).

Synen på förslaget varierar, och åsikterna verkar vara en spegling av vad man anser vara orsaken till att fenomenet tiggeri existerar i dag. Polisens uttalande ger en bild av tiggaren som stjälar från de redan fattiga. Anledningen till detta skulle kunna vara att denna bild motiverar en kriminalisering mer än den bild som följande utdrag ger :

" Det är olika orsaker i varje människas livsväg som lett till den situation som uppstått, allt från skilsmässa till arbetslöshet. Det finns alltid en okänd bakgrund. Har vi råd att dela med oss, så låt oss göra det. Ingen myndighet har rätt att lagstifta bort medmänsklighet" (Jane Oleinikoff, AB, 990427, s 21).

Citatet speglar åsikten att tiggeri inte är något man ägnar sig åt av fri vilja, utan det finns en bakomliggande orsak till denna handling. Citatet speglar också den funktion som tiggeri och tiggare har haft historiskt sett, en anledning och möjlighet för andra människor att få visa empati och medmänsklighet. I Connex personaltidning (nr 19/2000, s 2) står det:

"Något absolut förbud mot tiggeri i tunnelbanan diskuteras inte även om vi tar våra kunders oro på allvar."

Oron ligger i det obehag många känner när de är tvungna att konfronteras med en tiggare. Som i tunnelbanevagnarna där man inte kan undvika tiggarna på samma sätt som på stationen eller på gatan, enligt Connex. I en artikel från tidigare datum finns det uppgifter som tyder på att SL (tidigare entreprenör av tunnelbanenätet) ville kriminalisera tiggeriet i tunnelbanan:

" SL går nu till attack mot det ökande tiggeriet i tunnelbanan. SL vill att ingripanden görs med hjälp av ordningslagens fjärde kapitel som förbjuder ofredande av människor." I SvD (980407, s 8)

Antingen har Connex en annan syn på problemet eller kan det vara så att Connex inte vill fortsätta på SL:s linje beroende på det motstånd och den kritik som förslaget om kriminalisering möts av i media och andra forum.

4.6.2 Aktörer

Socialtjänsten säger angående kriminalisering:

"Nej, det tycker jag inte är rimligt. Man kan inte...de myndigheter, socialtjänst, kriminalvård, frivård som har möjlighet att jobba med människorna, det är ju där man måste jobba, inte genom att förbjuda det."

Jag tolkar detta uttalande som att socialtjänsten inte ser tiggeri som ett polisiärt problem utan som ett socialt sådant. Detta skulle kunna tolkas som att socialtjänsten har en mer kollektivistisk syn på samhället än polisen har. Att sociala myndigheter arbetar för ett samhälle där alla har en accepterad plats och funktion, medan polisen är mer pragmatisk och vill kriminalisera ett beteende som inte passar in i bilden av vad som anses godtagbart och accepterat enligt gängse moral.

Stadsmissionen har ungefär samma syn på problemet som socialtjänsten och menar:

"...du blir ju inte av med tiggeriet för att du kriminaliserar det, däremot får du igång en ny apparat som ytterligare belastar de här personerna. I dag kan man inte ta hand om de kriminella man har, varför ska man då kriminalisera ytterligare grupper? Dessutom handlar det inte om kriminalitet utan det handlar om nöd och fattigdom."

Detta uttalande tolkar jag som att stadsmissionen, liksom socialtjänsten, ser detta som ett socialt problem och bör därför lösas därefter.

Polisen säger:

"Vi säger det att vi vill förbjuda tiggeriet på vissa, specifika platser. Och därmed inte säga att det är fritt fram för övrigt va, men vi vill förbjuda det här, och säger att "ska du ändå tigga, så gör det där borta, va" Vi tror på den tanken, vi tror att man därigenom kan försvara bägge de här svaga grupperna."

Denna inställning liknar den jag har läst om när det gäller att hitta en plats för exempelvis ett vårdhem för narkomaner eller en flyktinganläggning. De människor som bor i det område som kommer på förslag anser självklart att det är bra, att tanken är god, men inte just där de bor utan

någon annanstans (Balvig, 1999, s 23). En kriminalisering, i polisens perspektiv, är inte en åtgärd för att lösa problemet med tiggeri eller livssituationen för de som tigger. Utan snarare som en åtgärd att rensa tunnelbanan från orsaker till otrygghet och öka säkerheten.

5. Diskussion

Syftet med att analysera tiggeri ur ett konstruktivistiskt perspektiv är att problematisera det rådande förhållandet mellan fenomenet tiggeri/tiggare och dess omgivning. Men innan vi kommer in på detta bör det påpekas att det inte är människan som tigger som är att räkna som en social konstruktion utan det är kategoriseringen. En kategorisering, som i fallet med tiggeri, kan vara i form av att människor som tigger betraktas som en viss sorts människor, med eller utan en viss sorts egenskaper. Det är med andra ord idén om ”tiggaren” som är den sociala konstruktionen (Haking, 1999, s 24).

Som utgångsläge kan man se bilden eller kategoriseringen som ges av dagens historiker av tiggaren före reformationen. Det var en människa med ett speciellt förhållande till Gud. Ett förhållande som byggde på försakelse och egendomslöshet. Tiggaren före reformationen var en människa med speciella funktioner i samhället. Att ge en allmosa till den fattige var en god kristlig gärning som hjälpte givaren att komma lite närmare Gud. Förhållandet givare kontra tagare bekräftade också att världen var som man tänkte sig, att den höge var hög och god och den låge var låg och tacksam. Dessutom gav tiggaren den rike en otvungen och självklar möjlighet att visa andra sitt välstånd (Englund, 1991, s 164, se även Blom 1992 och Geremek, 1986). I denna bild av tiggaren finns inte ord som skam, lathet, falskhet eller kriminalitet. Tiggaren och tiggeri hade sin givna funktion och sågs som varken mer eller mindre värd än andra människor. Ett viktigt förhållande i detta sammanhang var att tiggeri inte betraktades som något problem (Englund, 1991, s 163).

Efter reformationen, med ett växande krav på plikt och arbetsmoral, kom tiggeriet att ses som ett problem, dock inte ett socialt sådant utan ett ordningsmässigt, polisiärt problem. Attityder och värderingar kom att förändras gentemot tiggare och tiggeri. En rad lagar och förordningar kom till för att stävja problemet. Men de hårdnande attityderna och värderingarna från de styrande kom i konflikt med de attityder och värderingar som fortfarande levde kvar i lokalsamhället och i de lägre befolkningsskikten. Förbudet mot att tigga och att ge allmosor ansågs stå i strid mot behovet att visa kristna känslor och mänsklig solidaritet (Geremek, 1986, s 204). Men allteftersom kom de

attityder och värderingar som utgick från plikt och arbetsmoral och som representerades av rådande styrelseskikt att dominera och bli de som styrde bilden av tiggeri som ett problem och tiggaren som en mindre värd människa. I texter som "Om tiggeri och välgörenhet" från 1863 och "Fattigvård och tiggeri" utgiven av fattigvårdstyrelsen i Alingsås (1891) kategoriseras tiggaren bl.a. som lösaktig, lat, samhällets odugliga medlem, kriminell, skamlös och falsk.

Mot denna bakgrund är det intressant att tolka de olika aktörernas uttalanden angående tiggeri och människor som tigger. Det är ingen entydig bild som ges utan det är ett spektrum av attityder som, mer eller mindre, speglar de två värdedimensioner som Conny Blom beskriver. Den ena sidan prioriterar materialism, nytthet och funktion, Medan den andra sidan prioriterar immateriella ting, idéer och ideal (1997, s 20).

Det som är gemensamt för samtliga aktörer är att alla anser tiggeri vara ett problem. Dock skiljer sig de olika aktörernas problembilder åt. Det vill säga det som definierar själva problemet. Enligt Connex och Polisen utgör tiggeri och människor som tigger ett trygghets- och ordningsproblem. Enligt socialtjänsten kan de som går och tigger utgöra problem för människor som åker tunnelbana. För Stadsmissionen är det ett socialt problem där tiggeri är ett symptom för sociala problem på högre nivå, nedskärningar inom den offentliga sektorn bl. a. För Anders är det i huvudsak hemlösheten som är det stora problemet. För Bengt är det utsattheten, och otryggheten detta innebär som är problemet. Den problembild jag har fått genom tidningsartiklarna är tvåsidig. Antingen beskrivs tiggeri som ett socialt, strukturellt problem. Eller ligger problemet i att tiggeri utgör en sanitär olägenhet, ingen behöver tigga i Sverige, egentligen.

Varför dessa problembilder ser så olika ut ligger delvis i de olika aktörernas funktion och uppgifter. Det kan ligga i polisens egna intresse att få igenom en kriminalisering av tiggeri i tunnelbanan. Detta skulle kunna ge ökade resurser till polisen, fler tjänster o s v. Att få bort tiggare från tunnelbanan skulle för Connex del kunna innebära att fler utnyttjar kollektivtrafiken. Socialtjänsten behöver klienter för sin verksamhet, ingen behöver tigga, de kan komma till socialtjänsten och få hjälp. Eftersom Stadsmissionen tar vid där stat och kommun inte räcker till, kan det ligga i Stadsmissionens intresse att hävda strukturella faktorer som orsaker till utslagning

och marginalisering. Detta legitimerar deras egen verksamhet. Varför media blåser upp löpsedlar där det står att "tiggare får ihop tusen kronor per dag" är antagligen för att de vet att detta skapar indignation och provocerar. Med andra ord det säljer lösnummer.

Att problembilderna ser olika ut är dock inte endast beroende av aktörernas funktioner och intressen. Jag tror att även de är en spegling av den värdestruktur respektive aktör står för eller representerar. Det är dock inte alltid entydig den ena eller andra. Attityder gentemot tiggeri i samband med teman som arbete, missbruk, val, pengar eller kriminalitet styrs av dessa värdegrunder.

Om utgångspunkten är värderingar som prioriterar materialism, nyttighet m.m leder detta till en koppling mellan eventuella orsaker till tiggeri och egenskaper hos individen, exempelvis lättja. Orsaken till att människan tigger beror i första hand på individen själv. Tiggeri ses som ett val, på samma sätt som missbruk ses som ett val. Problemet ligger i det obehag och den oordning tiggaren skapar för sin omgivning. Kriminalisering anses vara en alternativ lösning på detta. Handlingen tiggeri och människan som tigger kopplas ihop, med andra ord, människor som tigger kategoriseras som en viss typ av människa med vissa typiska egenskaper.

Den motsatta värdegrunden representeras av attityder som ställer tiggeri som handling och människan som tigger i ett större sammanhang. Problemet ligger i omgivningens, samhällets bristande ansvarstagande när det gäller de svaga i samhället. Lösningen på problemet bör därför vara att samhället, kollektivet, tar ett större ansvar. Människor som tigger beskrivs som svaga, människor som behöver hjälp för att klara ett drägligt liv, eller åtminstone för att ta sig ur den nuvarande situationen. Handlingen tiggeri är skilt från personen, vilket innebär att vem som helst kan hamna på gatan och tigga, oavsett karaktär eller individuella egenskaper.

Det finns med andra ord attityder och åsikter som representerar olika värderingar, men vad som är viktigt, anser jag, är vilken värdegrund som kan anses vara den dominerande i samhället generellt. För det är den som i hög utsträckning styr hur den generellt vedertagna sociala konstruktionen ser ut, hur den generella kategoriseringen ser ut.

Bengt berättar att det är viktigt att se bra ut när man står i tunnelbanan och tigger. Han berättar att han ser till att ha hela och rena kläder, att se vårdad ut. Anledningen till detta är för att det avviker från den generella kategorisering som finns av "tiggare", en människa som är smutsig med trasiga kläder. Dels kan detta påverka kontakten mellan de som passerar (givarna) och människan som tigger i positiv bemärkelse (ex. färre glåpord), dels kan det påverka honom själv från att identifiera sig med denna generella bild, som också är förknippad med skam. Den kategorisering, eller konstruktion som idag är den dominerande när det gäller "tiggare" fungerar inte enbart som ett sätt att identifiera och värdera ett visst fenomen. Dessutom påverkar denna konstruktion människan som tigger, dess handlingar och uppfattning av sig själv (Haking, 1999, s 25f). Åskådaren har en viss bild av tiggaren, denna bild påverkar människan som tigger så pass att denna människa omedvetet kommer att handla, se och uppleva sig själv på ett sätt som gör att åskådarens uppfattning blir bekräftade.

Före reformationen var det kyrkan som stod för det sociala arbetet och den sociala servicen att hjälpa fattiga, sjuka och lytta. Med reformationen styrdes dessa uppgifter över från kyrkan till staten. I dag har denna service i allt större utsträckning vältrats över från stat och kommun till den enskilda familjen, marknaden och den frivilliga sektorn. Detta i sig kan vara en starkt bidragande faktor till att vissa grupper i samhället marginaliseras (Magnusson & Meeuwisse, 2000, s 352). De förändringar angående social service och synen på arbete som skedde under reformationen innebar också förändringar i den generella värdestrukturen. Eventuellt kan den process som pågår i dag, där stat och kommun tar allt mindre ansvar och marknaden/frivilliga organisationer allt mer ansvar för den sociala servicen, komma att innebära ytterligare förändringar i värdestrukturen framöver. Lite grovhugget kan man säga att före reformationen grundades människovärdet på religiösa grunder. Efter reformationen kom människan, utöver den religiösa värdegrunden, att värderas utifrån rent världsliga betingelser som exempelvis arbete. Numer kan man påstå att människovärdet är grundat enkom på mänskliga överenskommelser som i huvudsak utgår från ekonomiska och nationella intressen (Stefan Risenfors, DN, 010513, Insidan).

Detta leder i sin tur till en åtgärds politik vid sidan om den generella socialpolitiken, exempel på sådana åtgärder är härbärgen, hårdare tag mot tiggare, soppkök o s v. Men dessa åtgärder kan vara kontraproduktiva i det att de i själva verket permanentar problemen i stället för att lösa dem (Svärd, 2000, s 51ff). Den rådande kategorisering av utsatta människor i allmänhet och människor som tigger i synnerhet ger utrymme för att omvandla eventuella strukturella problem till individuella defekter hos individen. Detta ger i sin tur utrymme för åtgärder som kriminalisering av tiggeri.

6. Referenser

- Balvig, Flemming.** (1999) Folket, juristerna och straffrätten. Hur attityder skapas genom avstånd – närhet. I *8 reflektioner om kriminalpolitik*. Brottsförebyggande rådet/Fritzes, Stockholm.
- Bauman, Zygmunt.** (1998) *Arbete, Konsumtion och den nya fattigdomen*. Daidalos, Göteborg
- Becker, Howard S.** (1996) *Outsiders, : Studies in the Sociology of Deviance*.
- Beijer, Ulla.** (1999) *Tiggeri - ett nygammalt fenomen*. FoU-rapport 1999:29
- Beijer, Ulla.** (2000) *På männens villkor – om hemlösa kvinnor i Stockholm*. Runquist, Swärd (red.) *Hemlöshet – En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*, Carlssons Bokförlag, Stockholm, 215-232.
- Blom, Conny.** (1992) *Tiggare, tidstjuvar, lättingar och landstrykare - studier av attityder och värderingar i skrän, stadgar, ordningar och lagförslag gällande den offentliga vården 1533-1664*. Lund University Press, Lund.
- Blom, Conny,** (1997) *Torsk-Margareta, Stumpefots-Karin och Tjocke-Sara. Om kvinnorna på samhällets botten*. Österberg, (red.) *Jämmerdal och fröjdesal - Kvinnor i stormaktstidens Sverige*. Atlantis, Stockholm.
- Chetkovich, Torborg,** (2000) *Inget förbud mot tiggeri i tunnelbanan*, Artikel ur Connex personaltidning Connex-Nytt, nr 19.
- Englund, Peter.** (1991) *Förflutenhetens landskap*, Atlantis AB, Stockholm.
- Fattigvård och tiggeri** (1891) Fattigvårdsstyrelsen , Allingsås april 1891
- Geremek, Bronislaw.** (1986) *Den europeiska fattigdomens betydelse*. Ordfronts förlag, Stockholm.
- Goode, Erich.** (1996) *Deviance, norms and social reaction*. Goode, (red.) *Social Deviance*, Allyn and Bacon, Boston
- Hacking, Ian** (1999) *Social konstruktion av vad?* Thales, Stockholm.
- Johansson, Ulla.** (1984) *Fattiga och tiggare i Stockholms stad och län under 1700-talet : studier kring den offentliga fattigvården under frihetstiden* , Liber Förlag, Stockholm
- Jonasson, Birgitta & Andersson, Anita Leo** (1997) *Tidig(are) upptäckt - av alkohol och drogproblem*. Utbildningsförlaget Brevskolan, Stockholm
- Kristersson, Ulf** (2000) *Trygghet och välfärd i en ny ekonomi*, AB Timbro/CVV, Stockholm

Liazos, Alexander (1996) *Deviance as Exploitation: Beyond Nuts and Sluts*. Goode, (red.) *Social Deviance*, Allyn and Bacon, Boston

Magnusson, Jan och Meeuwisse, Anna (2000) *Gatutidningen Situation Sthlm*. Runquist, Swärd (red.) *Hemlöshet – En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*, Carlssons Bokförlag, Stockholm, 335-354.

Patton, Michael Quinn (1987) *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. SAGE Publications, Inc. California.

Repstad, Pål (1993) *Närhet och distans - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Studentlitteratur, Lund

Runquist, Weddig (2000) *Hemlöshet ur ett historiskt perspektiv*. Runquist & Swärd (red.) *Hemlöshet - om olika perspektiv & förklaringsmodeller*, Carlssons Bokförlag, Stockholm

Socialtjänstförvaltningen, (2000) *Tiggeriet år 2000 - fakta och insatser*. (En broschyr)

SOU 2000:14 Adressat okänd: Om hemlöshetens bakgrund, orsaker och dynamik. Delbetänkande av kommitén för hemlösa

Svedberg, Lars. (1994) *En bok om marginalitet*, Stockholms Universitet - institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan, Stockholm.

Swärd, Hans (2000) *Teser och föreställningar om hemlösa och hemlöshet i dagens samhälle*. Runquist, Weddig, Swärd, Hans (red.) *Hemlöshet – En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Carlsson Bokförlag, Stockholm, 47-72.

Tiby, Eva (1999) *Hatbrott? Homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Kriminologiska Institutionen, Stockholms Universitet, Avhandlingsserie Nr 1.

Trost, Jan (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur, Lund

Törner, Anna (1995) *Musiker eller tiggare? Olika synpunkter på gatumusiker och deras verksamhet*. Uppsala Universitet. Institutionen för musikvetenskap.

Wahlberg, Mikael & Edling, Stig, (1974) *Från "löskekarl" till "luffare" och "hemlös" - Men utslagningen, förnedringen och förödmjukelserna är desamma...*, Ur Pockettidningen R, nr 4, 1974, årgång 4.

www. Medicarkivet.se